

Res, vsa, vsa drugačna,
Krasno znaš hoditi,
Minka, kaj, v Ljubljani
Mora lepo biti?

Minka, pač od kraja
Se ti je tožilo,
Ko od doma znancev
Nič ni s tabo bilo?

In gospe ljubljanske
Ali so prijazne?
Zrla kdaj si škofa
In gospode razne?

Ti si najbolj srečna,
Minka, v našem seli,
,Gospodična' bodo
Vsi ti zdaj veleli.

In tako tiščé vse vanjo,
Zvedave babure,
Minka jim do pozne
Odgovarja ure.

Bolj, kot sluša v cerkvi
Božja se beseda,
Vse jo verno sluša,
Vse jo zvesto gleda.

Še po nemško Minka
Kako vmes postavi,
Oj, tedaj začudi
Vse se jej in pravi:

,Oh, to ima glavo,
Oh, kako učena!
Taka ni med nami
In ne bo nobéna.'

I sosedov Tine
Gre na četrtinko,
Da bi pri županu
Zopet videl Minko.

Saj imel je vedno
Le pri Minki misli,
Ker med vsemi v seli
On jo ima v čisli.

Mešati ni dobro
Se med same ženske,
Ker jezike včasih
Imajo strupenske.

Vendar stopi v hišo,
Vina si pokliče,
Minko občuduje,
Druge zre deklíče.

In ko jo pozdravi,
Malo mu odkima;
Tine si pač misli:
Zdaj-le časa nima.

Sitnice nocoj so
Te jo dolgolase
Kar v zakup si vzele,
Pridobile zase.

Vendar mu srce se
Malo je podprlo,
Da mu le oko je
Zopet Minko zrlo.

Pije, plača, vstane,
Lahko noč jim vošči.
Ženske pa sedé še,
Kot na hrastu hrošči.

Vso noč bi sedele,
In bi ne dremale,
In do zore bele
Minko bi zijale.

Pa župan jim oče
Modre dé besede:
,Treba bode k maši
Jutri, ne, sosede?

Mi smo danes trudni,
Ve ste pa spočíte,
Torej nam počitka
Malo privoščíte!

Pa še jutri kako,
Za danès nehajmo!
Lahko noč, dekleta!
Spat si pomagajmo!" (Dalje.)

Čez morje.

(Spisal Ivo Trošt.)

I.

Hišo je imel dolgo, z majhnimi okni, nizko in s slamo krito, kakor jih je mnogo na Pivki, koder ni tega drugače ukrenil — požar in za njim zavarovalnica; zato pa je bil Pisančev Janko vendar najboljši izmed srednjih posestnikov v hrenoviški občini in župniji. Imel je njiv, da je pridelal živeža, ki je zadoščal družini in živini do novih pridelkov. Sena in otave je nakosil za dve pošteni kravi in tudi še za par volov, ko bi mrve nekaj manj prodal v Trst. Gozd mu je dajal potrebnih drv, les za orodje in nekaj „faškov“ za prodaj. Pisančev Janko je imel neoporečno pravico na občinskih pašnikih in v listnikih; dobival je kakor drugi letne obresti od občinske ustanove po znani

pivški dobrotnici, imel štiri ali pet glav v hlevu in dolgov primeroma toliko kolikor drugi. Prav nič se mu niso čudili sosedje, če je vsako jesen stiskal, da je nesel o sv. Martinu gospodu župniku tiste groše obresti; saj jih je nosil že tudi njegov oče in jih nosijo tudi drugi, če jih le zmorejo; marsikdo pa nima kaj nesti, dasi bi rad.

Pisančev Janko, gospodar v Strancih, hrenoviške velike občine in župnije, je lani dostal zadnjo orožno vajo in ležal potem zaradi truda in napora doma dobrih pet tednov, letos so ga vpisali v „črno vojsko“; vojaške odpustnice torej še nima, a žene tudi ne, in to je za njegovo starost čudo. Izbirali so mu jo že marsikje in marsikatero, a Janko je ostal samec in govoril: „Ko pride za to čas, pride tudi drugo.“ A prišlo ni nič.

Oni dan so že tiščale Stranke na vso moč, da vzame Mihčevo Franico, brhko in lepo hčerko svojega najbližjega soseda. Ker se vidi iz Pisančeve kolarnice čez Mihčev vrt naravnost na ognjišče, in ker se je Franca često ozirala skozi okno in zato tudi često zasmodila jed, bilo je skrbnim mamicam že zadosti.

„Ga že ima; ta pust, še ta pust“, so si namigavale in dražile deklico, ki je tudi sama želela na tihem, da bi videla čez vrt na Pisančevo ognjišče.

Janko je pa mislil svojo in se skrivaje smehljaj, češ: „Le potrpite! Ko pride pravi čas, pa zveste, katera bo moja.“

Vas Stranci je oddaljena od župne cerkve in od šole dobro uro. Zato se je Janko navadil v svojih nežnih letih krščanskega nauka ter čitanja in pisanja le za silo. O čem drugem ni utegnil premišljati, ker se je moral zjutraj podvizati v šolo, da ne zamudi, opoldne v naglici pojedsti košček kruha ali par krompirjev, popoldne je bil pa v šoli navadno žejen in zaspan. Poletu je skrbel, če je bil zaradi spanja nekoliko zaprt, še to, kdaj se napäseta liska in belša, ako v zaporu zopet — zadremlje.

Tako mlada glava, pa toliko opravila in toliko skrbi, kdo bi mu zameril, če je, stopivši v ponavljavno šolo, znal le malo, a v ponavljavnici pozabil še tisto malo. Vzrok temu so bila premnoga opravila, skrbi, dolga pot . . .

Ko je dovršil štirinajsto leto, umrl mu je oče.

Mati, zastavna in odločna ženska, ni dovolila, da bi dali vse posestvo v najem do dečkove polno'etnosti. „Janko se bo učil pri meni doma delati“, je dejala, in dečku so postavili jeroba — občinskega podžupana Andreja Korenika. Mož je bil po svoji modrosti, sposobnosti in učenosti prva oseba v Strancih. Korenikova hiša je slovela za častitljivo, staro in trdno hišo, katere gospodar in gospodinja sta bila vsodbuden vzgled vsem Strancem.

Podžupan Korenika je izkušal Janku nado-meščati očeta in — šolo. Posojal mu je knjige, kakoršne so dečku ugajale. Janko je čital in pripovedoval materi, včasih tudi jerobu, a še rajši njegovemu sinu in hčerkam, ki so ga vabili v družbo. Često so skupaj prepisovali kako lahko pesmico in gospodar je javno pohvalil najboljšo delo. Čitali so liste in gospodarske sestavke, poskusili, če je to in ono resnica, kar trdi knjiga, in — prej kakor so Janka potrdili v vojake, ni bil nič manj izobražen kakor Korenikovi otroci. Pri vojaki so mu takoj prvo leto našili na vsako stran dve, pozneje celó tri zvezde, in Janku se je to zdelo veliko, ostalim Strancem pa še več.

Dosluzivši tri leta, vrnil se je domov in znal toliko nemščine, da je ž njo spravil v silno za-

drego celó očeta in podžupana Korenika, ki je imel do tujščine takšen strah, da mu ni šla z jezika neznana beseda. Mož je pogledal zadovoljno svojega gojenca in varovanca ter dejal: „Janko, ko bi ti ne bil Pisanec, pa bi bil kaj družega.“

„Prav gotovo, oče, ha, ha!“ smejal se je preoblečeni vojaški četovodja in iskal pod nosom bujno vznikle brčice, s katerimi je Korenikovi Zinki bil tako všeč, da ni trenila z očesom od njega.

Prve dni je tožil materi, da se mu upira gospodarsko delo; cikal je z govorom na to, da bi ga pohvalili, kako je bil maren pri vojaki, kjer je sukal pero in zabil plug. A mati ni hotela umeti takih navodil, zato je dejala naravnost:

„Za gospoda imamo premalo posestva, za kmeta preveč dolga; pa najbolje je, če ostanemo na starem.“

V nekoliko dneh se je oprijel dela, videč, da s tem ugodi materi in ugodi tudi Koreniki. Vstrajna volja je vse premagala. Hlapec je opravljal živino, Janko je pa pazil in pomagal na polju, urejeval orodje in skrbel, da je bilo vse prav doma, na vrtu in na polju; zvečer mu je pa navadno še ostajalo toliko časa, da je stopil h Koreniki po dober svet — ali pa k Zinki skrivaje po šopek; a tega ni vedel nihče drugi kakor ona dva.

* * *

Neko deževno popoldne meseca mal. srpana je sedel Janko Pisanec v kolarnici na rezilnem stolu in obdeloval z rezilnikom novo oje. Klobuk je odložil vrh orodja v kot, jopič obesil na žebelj viseče brane, z dlanjo pa brisal s čela pot in mehke, kakor noč črne kodre. Včasih je nemirno potegnil tudi preko skrbno zavitih brčic, katere so mu vaški mladeniči hudo zavidali.

Skozi okno bi bil lahko govoril z Mihčevo Franico na vrtu, pa se niti ozrl ni tje, dasi je morala imeti danes tam okolu posebno mnogo dela. Gledal je novo oje pred seboj in je obdeloval z rezilnikom, da so odletavale trske daleč okolu, celó skozi okno. Franica je pobrala dve ali tri in njen drobni obrazek je kmalu zatemnil okno kolarnice.

„Na, tu imaš trske; pa nikar tako ne hiti, kakor da misliš jutri k poroki.“ Govorila je mehko, zvonko; modre oči so se upirale v mladeniča željno, koprneče, in jamici na vsaki strani majhnih ustec sta izginjali in se zopet prikazovali kakor nada v Franičinem srcu: Me ima ali me nima rad? Z roko je potegnila preko čela in preko gostih las, — dasi ji niso kar nič silili naprej — nestrpno čakaje odgovora.

„Ko pride pravi čas, pride tudi poroka. Potrpi!“ — Franica se je naslonila na okno, da jo Janko lože vidi.

„Katero popelješ pred oltar?“ vprašala ga je tiho, boječe in skrivnostno.

„Nobene!“ lagal je Janko in molče občudoval pravilne oblike njenih ramen, vratú in obraza.

„Nobene in pa — Zinko! E, e, sem spoznala v nedeljo šopek; samo Zinka in jaz imava tako živo rdeče nagelce . . . e, e, Janko!“ — mu

za oblaki, pogledalo je za trenutek na zemljo, a Mihčeve Franice ni obsijalo na vrtu. Janko je brisal pot, pa zopet rezal.

„Hvaljen bodi Bog!“ ga pozdravi nekaj časa pozneje zategel, tanek glas Spetičeve Nane, znane beračice in spretne prenašalke zdražb in vaških tajnostij od soseda do soseda. Janko je odgovoril mirno in misleč, da bo to tudi zadosti, je nadaljeval delo.

Nana ga je pogledala s sivimi očmi, pomrdala z brado in rekla:

„Pa si zamišljen, Janko! Hm, hm, hm . . . mladi smo, mladi.“ — Janko je dvignil glavo, potegnil z rokavom po čelu in se začudil:

„Kam pa vi, Nana?“

„I, tako hodim po svetu do usmiljenih ljudi!“; potem je izgovorila bolj tiho, a odločno in pomenljivo: „danes sem poslana —“.

„Za moža — sporočevalca — Nana?“ vprašal je, šaleč se.

„Ne tega; pa Korenikova Zinka mi je naročila, da pridi kmalu tje doli; ima ti povedati važnih stvari.“ Nana je cmaknila slastno z jezikom kakor pes, ko ujame muho, in stopila nekoliko dalje. Janko jo je še vprašal, kaj je posebnega pri Koreniki, pa ni zvedel ničesar.

„Že pridem!“ je dejal, nevoljen, da se je začela njegova srčna tajnost tako nepričakovano in naglo razširjati.

Nana je odšla k Pisanki v hišo po „božji dar“.

Janko je premišljal, kaj bi utegnilo biti pri Korenikovih, mislil na Zinko, sam na svojo in njeno prihodnost in nehoté pogledal na klobuk, za katerega trakom je duhtel dičen šopek — „roženkravt, nagelček, rožmarin“,

pa ga prej ni opazila Franica, ker je visel klobuk daleč od okna v kotu. Otresel je s sebe iveri ter stopil po cvetje, ogledoval je in duhal. Oje je bilo skoro dovršeno in nebo je kazalo nekoliko milejše lice.

„Janko, Janko! Sem pojdi!“ ga je poklicala mati izza ognjišča.

„Kaj pa bo zopet?“ je mrmral radovedno in odhajaje vrtel šopek med prsti. Doma v sobi ga je čakal sosod Mihec, ki se mu je, videč Janka s šopkom v roki, prav sladko smejal za hrastovo mizo.

Jezus pri Marti in Mariji. (Slikal C. Schönherr.)

je zapretila s prstom, a on je hitel rezati, da mu je pot zalival oči, pa se vendar ni utegnil obrisati: bal se je njenega pogleda. Hitel je, da so odletavale trske celó Franici na zlate lase, in še se ni umaknila.

„S svetlobe!“ je kriknil Janko pred-se; „glej, da ne vidim!“

Franica je odšla solzna, mladenič se je od-dahnil.

Vlačni brestov les je dobival polagoma podobno ojesa, trske niso odletavale več tako daleč, in zlato solnce, ki se je doslej trdovratno kujalo

„Da, tako, tako! Vsacega nekaj: petja nekaj, cvetja nekaj in veselja brez skrbi . . . Dober dan, Janko!“

„Bog daj, očka! Vi ste zmerom veseli.“

„Veselje in žalost je po isti ceni. A, zaljubljen si, moj Janko, že dolgo zaljubljen.“

„Saj sem tudi že star fant.“

„Pa bi ti jaz pomagal — prav rad —, da bi bil kmalu mlad mož. Hehehe!“ Mihec je bil vesel, da se vse tako obrača, kakor je njemu najbolj všeč.

„Imate pa že pripravljeno kakšno — šalo.“

„Dekle, dekle, kaj šalo; šala je za včasih, lepo dekle — žena za vedno — šššk.“

Janku je bil ta pogovor skrajno neugoden; prav nevoljno je rekel: „Ako me ima zakon onesrečiti, je za to še vedno pre zgodaj.“

„Poznam jedno, ki bi rajša osrečila tebe kakor sama sebe.“

„Veste?“ vprašal je Janko prav malomarno in si mislil: pa tudi jaz vem.

„Vem, Janko; pa prav blizu je — lepo dekle — in — in — ima tudi lepo, doto.“

„Kje pa?“ Janko je uprl pogled v soseda in nestrpnost čakal, da neha z vsiljivo snubitvijo.

„Kje? Blizu.“ Sedaj je bil v zadregi kakor vsakdo, ki mora vpričo drugih praviti nekaj, kar je doslej vedel in skrival sam. Mihec je zapel zgornji gumb pri jopiču in ga zopet odpel.

„Saj sva soseda, Janko, in vedno dobra prijatelja kakor s tvojim očetom; zakaj bi se mi — — veš, naša Franica bi te — —“ Ni še prav končal in že je zapel desno krilo jopiča k levemu krilu telovnika. Še bi bil nadaljeval pričeto nerodnost, da ga ni prehitel Janko:

„Nekaj sem že slišal, sosed, sem. Škoda, škoda! Vedno sva bila prijatelja, pa ne bi rad, ko bi naju to razdvojilo.“ V tem je imel Mihec pripravljen vsaj petkrat: Bog varuj! pa ni mogel na vrsto.

„Veste, sosed, imam misel in besedo že drugje, če bo kaj.“

„Razumem, razumem; zastran tega sem te obiskal.“

„Kaj? Zastran tega? — Še nikomur nisem črhnil besedice.“

„Janko, oči, oči — plačajo.“

Debelo ga je pogledal Janko, vstal in segel za tram po sveder, da prevrta izgotovljeno oje na koncu, kamor se deva železna iglica, leseni zaletalec ali pa pregel. Molčé ga je ogledoval

in molčé otipaval na konici, da-li ima dovolj ostro „zrno“, češ: Ljubi sosed, zadosti sem te poslušal in zadosti povedal: pojdi ali pa ostani sam.

„Tam-le v kolarnici moram nekaj prevrtati; zjasnilo se je, potem bo drugo delo.“

Odšel je on, in Mihec neodločno za njim. A možiček se ni dal oplášiti. Hitel je za Jankom in niti pogledati ni utegnil v kuhinji njegove matere, ki bi bila srčno rada zvedela, kaj pravi sin o Franici.

Janko je začel vrtati, Mihec je stopil na vrata:

„Oni dan mi je pravil Korenika — pameten mož, pošten mož — da menda gledaš nekoliko za Zinko; pa je pristavil — pameten mož, mož-beseda — da bi se težko odločil — —.“

„Vi to veste? Še nikogar nisem vprašal, tudi Korenike ne!“ zarohnel je Janko in grdo pogledal soseda, potem pa skozi okno, kjer se mu je zdelo, da je nekdo smuknil mimo. Sveder je škripal po vlačni brestovini.

„Vprašal ali ne vprašal. Janko — sem ti že rekel: oči, oči — plačajo. Tudi mi smo bili — —.“

„Vi ste bili svoje dni pijani, če niste tudi danes, ne zamerite!“ Sveder je škripal še huje.

„Janko, Janko, si še mlad!“

V tem hipu se zatemni okno; zakrila ga je z zgornjo polovico telesa Mihčeva Franica. Nekoliko zmršeni lasje so se usipali po sencih in licih, jamic ob ustih ni bilo videti, usta pa na jok: „Ne boš je dobil, ne, Korenikove; oče se odpravlja z vso družino v Ameriko“, je izgovorila nagloma in s solznimi očmi ter s škodoželjnim nasmehom pričakovala, kaj poreče Janko. Lepo glavico je obrnila nekoliko na stran in pasla oči na zadregi ljubljenega mladeniča.

„Kdo je to rekel?“ vprašal je Mihec.

„Uprav sedaj-le sta se odpeljala agenta na postajo, ž njima pa seveda desetaki za vožnjo.“

„A, a, a!“ sta se začudila Mihec in Janko. Janko je dvignil glavo, pogledal Franico, ki je še vedno stala kot maščevalni angel ob oknu, in videl solze v njenih očeh . . . Pok! — oje se je razklalo na koncu, ker je pozabil izdreti sveder.

„Bes te lopi!“ je siknil, vzela klobuk, ogrnil jopič, pustil čakajočo deklico, osuplega soseda in počeno oje ter hitel h Koreniki.

(Dalje.)

Zdi se mi pa tudi,
Da ne bođe sreče,
Če me, mati draga,
Minka vzeti neče.

Tudi ni dobiti
Možno mi bogate,
Saj ni tacih v srenji,
Kakor dobro znate.““

Pa mu pravi mati
Mirno in dobrotno:
„Tine, to nikakor
Záte ni sramotno.

Če župana vprašaš,
In ti hčer odreče,
To naj te pri srci,
Tine, nič ne peče.

Tak mladenič, Tine,
Kot si ti, gotovo
Jo dobi, če ženil
Bi se vsak dan, novo.

Najpopreje vendar
Vprašaj pri župani,
Morda se Puran ti
Le na videz brani,

Da tam vsaj njegovo
Resno misel zvemo;
Če bi pa ne bilo,
Dalje snubit gremo.

Tega morda nisem
Pravila še ravno,
Da županja mati,
Misli to že davno.

In sedaj gotovo
Ona bi želela,
Da bi Minka tebe
Za moža imela.

In kako vidva bi
Imovita bila,
Ko bi dve posesti
V jedno si združila.

Hiši dve združiti
Zdaj-le je mogoče,
Če župan je moder,
Če te dekle hoče.

Če se pa držijo
In se ne podajo,
Naj potem se, pusti,
Kakor hté, imajo.

Če še pride tak jim
To je pa vprašanje,
Zmiraj bo pa bolje
Zate kakor zanje.

Pa stvari se take
Zvrnejo prav rade:
Kdor visoko leta,
Ta globoko pade.

Saj ni pač dežela
Kot domá ognjišče;
Če te Minka neče,
Druga se poišče.“

(Dalje.)

Čez morje.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

II.

Korenikova hiša je bila navzlic slabim letinam in slabim časom vedno najimovitejša v Strancih. Staremu Koreniku je sledil mlajši Korenika, a vsi pradedje, dedje in kolikor je bilo gospodarjev, so bili stranski podžupani, gospodinje pa matere podžupanje, katerim je bila častna dolžnost peči „pogače“ mladim materam in napravljati križevnike novorojenim Strancem in Strankam.

Pri Korenikovih so odštevali hčeram in sinovom lepe dote, odštevali pošteno takoj ob odhodu iz hiše. Mati podžupanja je hčeram napolnila skrinje in predalnice z belim perilom, velela vsaki privezati na vrh „bale“ zibel in kolovrat, priložila je pa skrivaj še nekaj šmarnih petic in lepih opominov.

Korenikova hiša je imela najkrepkejše sinove, najlepše hčere, najbolj rejeno živino, največ pšenice in največ denarja; Korenikova hiša je dajala najlepše „bale“, učiteljem, kapelanom in cerkvenim služabnikom najboljšo biro in plačevala največ davka.

Skratka, izrek: bogat si kakor Korenika, je imel v Strancih pomen: imaš toliko kakor Krez.

Pri Koreniku so imeli — kar pomnijo ljudje — tudi gostilno, jedino v vasi; tu so se shajali modri možje in ugibali o svojih in vaških potrebah; tu so si močili suha grla in hvalili vsak svojo grudo zemlje, svojo ženo, deco, živino in pridelke. Ob nedeljah so se združili veliki in mali igralci v skupine po šest in šest, osem in osem ter metali krogle — Notranjcem priljubljeni „baline“; uspehe in neuspehe so pa zalivali z dobro ali slabo pijačo. Kdor ni bil v družbi, se je moral zadovoljiti s tem, da je gledal ali včasih tudi kaj pomeril ter dobil zato pokusiti kupico igralskega vina, ki je baje najboljši lek zoper — gliste in bodljaje.

Oče Korenika je z ljubeznivo se nasmihačim, prijetno rdečim obrazom potrdil to in ono modrim možem, pohvalil sam sebe, bodril slabe igralce in dražil zmagovalce: „Če bode vse dobili, bode danes toliko pili, da vas bo še jutri žežalo.“

„Saj ga imate še, oče Korenika, — boter, — boterček, vemo, da ga imate, če ne dobrega, pa — kislega.“

„Kislega? — Da bi jutri drli piko! Kmet, ki v ponedeljek piko dere, sam svojo streho tere.“

Oni, ki so izgubili, so mu pritrdili, zmagovalci so se pa smejali, dobro vedoč, da ne misli tako hudo.

V tednu je bila gostilna prazna, krogle so počivale v kotu, in roke vseh Strancev so se pridno gibale pri delu.

Tako je bilo tiste čase, o katerih pravijo najstarejši Stranci, da so bili, pa jih ni več. Tudi oče Korenika se jih še spominja in govori o njih spoštljivo. Ti srečni časi so minuli, da Stranci sami niso prav vedeli, kdaj.

Vsaka „velika“ in „mala pratika“ je poročala o novih iznajdbah, o čudnih strojih, ki opravljajo baje vse sami, in o novih, vedno cenejših izdelkih, ki se dobivajo skoro pod — nič.

„Človeku kmalu jesti ne bo treba, tako umen je že svet, — vse se opravi s strojem“, uganili so Stranci vsako leto, ko je Korenika prebral novo pratiko.

„Pri nas bo še dobro vse po starem za letos“, je odločil modro in mirno oče podžupan in spravil pratiko na polico; možje so pa računali, na kateri dan „pade“ pust, ali bo mogoče orati pred Veliko nočjo in pa če bo leto mokro ali suho.

V tem ni nihče opazil, da sili novi duh, nova noša, nova navada skozi vrata in okna; stare, dobre šege pa izginjajo kakor slana o prihodu toplega solnca.

Korenikove hčere so prve odložile starodavno pečo; mati županja sama, ki se je nekaj let trdovratno upirala ti potrati, je pokrila glavo s pisano, svileno ruto. Za njo so isto učinile sosede polagoma od prve do zadnje hiše. Le še kakšna stara ženica, ki ni zmogla drugačnega pokrivala ali so se ji smilili novci za novo, je kazila ob nedeljah novi vkus s staro modo. Tudi moškimi je bilo kmalu domače sukno in platno prevsakdanje, celó trdna irhovina je bila preveč domača za praznjo nošo; kupljeno se jim je zdelo cenejše in lepše. Oče podžupan sicer ni zamenjal irhovine in golenic, a jopič je vendar ukazal krojaču umeriti po „zadnji“ — modi, ki je po slabih in blatnih potih slednjič prišantala v stran ceste k zapuščenim Strancem — iz Pariza. S tem je bilo v hiši veliko manj dela: lanú in konopelj so sejali samo za perilo; presti, tkati in beliti je bilo treba manj. S tem je bil zadovoljen gospodar, hlapci in dekle pa tudi. Mesto konopelj in lanú so posejali deteljo, njive je prerasla sčasoma trava; seno so pa prodali v Trst za gotove, lepe novce.

V vas so zanesli tobak v vseh mogočih oblikah, kresilo in kresilno gobo so nadomeščale žveplenke, domače platno pa mušelin in bombaževina. Stranci so v nekoliko letih tako „napredovali“, da je vas, kjer je bilo največ takih posestnikov, ki leto za letom niso kupovali dru-

gega kakor sol in milo —, potrebovala poleg mila in soli tudi kave in sladkorja in še mnogo drugega.

Sedanji oče Korenika je sicer izprva godrnjal, videč, kako igralci in drugi pijejo ob nedeljah pozno v noč in kadé kakor v malem peklju, a pozneje se je privadil i temu. „Krajcar je dober; če jih zapodim, ne bo nič“, tako je mrmral včasih, a v odličnejši družbi pri Fari in pri županu velike hrenoviške občine je tudi sam zapalil viržinko.

Prišli so še nekoliko drugačni časi.

Seno se je v Trstu pocenilo, ker ga niso vozili tje samo iz Strancev, ne samo iz pivške doline, marveč tudi od drugod, zakaj napredek se je marsikje širil hitreje kakor na Pivki. Treba je bilo torej, da se zmagajo vse mnogobrojne potrebe, prvo zlo pregnati s hujšim in naložiti leto za letom, kolikor nižja je bila cena, toliko voz — več. Iz hleva so dobivali mesarji in prekupci pomladi shujšano in sestradano živino v slepo ceno. Slednjič ni imel ubožnejši kmetovalec ne sena, ne živine; imel pa je vedno več potreb, a nikakega upanja, niti najmanjše pomoči, da bo kedaj bolje.

„Brrr . . . te, te!“ je godrnjal podžupan Andrej Korenika. „Tega pa že ne v moji hiši, ne in ne. Ne bodete jih premetavali tistih vražjih podobic, nesrečnih podobic“, ko so zanesli pod streho kvarte in igrali in pili vse noči. „Kdor piko dere, sam svojo streho tere“, sem slišal svojega očeta in deda. „Tega ne, tega pa že ne!“ A bilo je tudi to. Prišel je podjeten tujec, odprl gostilno, točil žganje in slabo vino, po letu še slabše pivo, in vse je teklo po suhem grlu žejnim Strancem, teklo za drag denar in še rajše — na upanje. Udal se je tudi Korenika in delal kakor njegov nasprotnik. V nedeljo zvečer in po noči so igrali in pili, v ponedeljek pa spali in zopet pili — ker jih je žejala pijača prejšnjega dne, kakor je trdil stari Korenika. V ponedeljek je šlo — na kredo, — šlo rado.

Stari možje so pa majali z glavami in govorili: „Prav so rekli v starih časih: tudi Strancem bo treba kmalu jesti s strojem, pa — kamenje, zakaj z ustmi ne bomo imeli kaj.“

Prejšnji davki so se zvišali in vsak postavodajalni zastop je naložil novih, poleg tega še neizmernih naklad na vse prvotne davke. Dohodki kmetiški pa so se čimdalje bolj manjšali in izginjala je nada, da bodo mogli kmetje davke v redu plačevati.

Zato so nekaterim prodali živino, drugim senožeti, gozde, hiše. Treba je bilo dobiti denar — kjer je bil. Možje so se zadolžili, če so hoteli ostati na rodni grudi, in plačevali poleg drugih nadlog in potreb — še visoke obresti. Začeli so pa ugibati, kje in kod bi se dal ujeti krajcar.

Ta se je lotil trgovine z lesom in prevažanjem drv, oni je prevažal karkoli za plačilo po cestah; a tudi tem se ni obnašalo dobro, ker železnica jim je odnašala še te male dobičke. Najbolje so mislili, da so jo zadeli oni, ki so začeli kupčevati s senom v Trst; med temi je bil tudi oče Korenika.

Teden za tednom so nakladali, vozili v Trst in se vračali ponoči in po dnevu — z dobičkom in brez dobička, a redkokedaj — trezni.

„Vsak pravi senár mora piti, če hoče kaj pridobiti“, trdil je Mihec, nakladal noč in dan ter vozil noč in dan, menjaval konje, sleparil pri tehtanju, podkupoval hlapce tržaških odjemalcev, skrival med seno kamenje in se pridušal po vseh gostilnah, da je on najbogatejši senár, ki užene še vse Strance v kozji rog.

Nekega dne so se pa vrnil hlapci sami in klavni iz Trsta; le malo so pili, pičlo jedli in veliko pripovedovali, da so gospodarju vsled sleparstva vzeli konje in vozove, njega pa zaprli.

Tako je nehal senariti Mihec; drugi so seveda drugače, a vsak z večjo ali manjšo izgubo; Mihca pa je to spametovalo.

Še najdalje in najtrdneje se je držal ob ti kupčiji Korenika. Ni sicer hitel kakor svoje dni Mihec, pa sleherni teden je bil vendar z dvema vozoma v Trstu; poleg tega je gledal, da mu zemljišče ni bilo zanemarjeno.

„Lahko, lahko mu je sedaj, ko ima odrastle otroke“, govorili so sosedje, ko je prihajal vsako soboto možko in mirno sedeč na žrdi iz Trsta ter poganjal: „Hi-i-i domov, le domov!“ Korenika se je prijazno nasmehnil blagrujočim ga sosedom in zamišljeno prikimal ali pa odkimal, kakor se je komu zdelo.

Starejša hči mu je že dorastla za možitev in kmalu za njo mlajša; sin France je dovršil kmetijsko šolo in pomagal očetu; vsi so podpirali hišo, vsi obdelovali domače polje. Lahko bi bil vesel Korenika, ko je dobil, vrnivši se iz Trsta, vse lepo obdelano, vse v najlepšem redu. Gospodarstvo se je lepo gibalo po navodilih, katera je bil France prinesel iz šole. A Korenika le ni bil vesel.

„Zakaj bi ne napravili še tretjega voza, oče; tudi jaz bi rad hodil v Trst — vsaj po zimi!“ je rekel neki večer France, ko sta pozno še sedela na koncu mize, preštevala kope bankovcev, urejala račune in merila dobiček. Zunaj je bilo mrzlo in sneg je kril zemljo. Pozni pivci pri Koreniku so bili odšli in le dva sta smrčala pri peči ter kimala kakor makov cvet.

Ob takih slovesnih prilikah je stari Korenika naslonil na nos naočnike in se prav imenitno zibal z desne na levo in z leve na desno; a nocoj je bil miren in preko naočnikov je pogledal svojega jedinca Franceta tako grdo, da je sina kar zazebló v srcu.

„Moj sin! Tisti dan, ko bo v našem hlevu toliko goved, kolikor jih je imel moj stari oče, razbijem za na ogenj voze, prodam konje, plačam posle in jih zapodim polovico od hiše vrnem te-le denarje in — še ne bom imel toliko, kakor moj ded. To so resnične besede, verjemi jih ali ne. Poljedelec je danes velik siromak; zato se mora pehati od lastnega dela za drugim kruhom po svetu — in to je zlo.“

Korenika je v svetem prepričanju zadnje besede bolj vpil kakor govoril in s tem prebudil dremača pri peči.

„Pojdemo, pojdemo, očka... jutri, bom že jutri — plač-plačal, oh, kako sem zaspal“, je govoril prvi, in drugi je nadaljeval iste litanije: „Nimam nocoj, očka; bom že jutri — lahko noč!“

France je molčal, pokimal z glavo; umel pa ni očeta. Verjel je rajši ljudem, ki so menili, da vrže očetu kupčija na leto tisočake in govorili: „Lahko mu je, lahko, ko ima odrastle otroke.“ V ti misli sta Franceta utrdili še dve svatbi, ki so jih praznovali tisto leto pri Korenikovih. Že sedanjega Andreja Korenike oče je skrajšal take hišne praznike od sedmih na tri dni; sedanji Korenika je drago razvado skrčil še za jeden dan, in mladi ljudje so mu jako zamerili toliko stisnjenost. Oče podžupan je molčal in odšel — po nekdanji navadi — zvečer pred odhodom starejši hčerki primerno doto; France se je nagnil k materi in zašepetal, ko so padali na mizo težki stotaki:

„To je preveč! Kaj ostane pa meni?“ A mati ga je pogledala neprijazno in rekla: „Tudi jaz sem prinesla toliko v hišo!“ In ponosno se je materi županji dvignila glava ob spominu na nekdanje čase. Ko je odhajala iz hiše druga sestra, ni rekel France ničesar.

Ali tisti dan po svatbi druge hčere je hodil oče Korenika zamišljeno okoli hiše, sena ni nakladal in domačega dela se ni lotil.

„Oče je bolan“, ugibali so, in posli so zares trdili, da je na svatbi preveč jedel in pil, a France jih je zavrnil:

„Vsakdo išče na drugih najprej tistih napak, kakoršne ima sam. Govorili smo res včeraj, kako se ga naleze ta in oni; nekateri so tudi podtikali očetu to, kar slišim sedaj, pa so jih zavrnil: „E, moji ljubi in dragi! Tisti so umrli, ki so me videli pijanega.“

S tem je poslom sicer zavezal jezike, a za hrbtom so vendar golčali svojo, da se poteza namreč zato, ker je očetov sin.

Drugo jutro se je napravil Korenika zgodaj od doma. Poiskal je nekaj papirjev na polici, kjer so bile prahu v varstvo izročene „Velike Pratique“, in nikomur ni povedal, kam je na-

menjen. Malega zajutrka komaj da se je dotaknil, pa je vzel palico, potisnil širokokrajni kastorec s srebrno zapono nizko na oči in odšel, rekoč: „Zvečer se vrnem!“

Res se je vrnil kmalu popoldne potolažen in veder. Obrnili so vozove, šli nakladat seno, in Korenika je plačal, plačal gotovo in še naprej. Sosedje in hlapci so pa govorili: „Presneto trden mora biti: dve svatbi, dve doti, in še ga ni potreslo. Trden kot grča!“ Hudobni Mihec seveda — a ta je bil sam in brez pomena — je skomizgal z rameni in dostavljal nekaj pomenljivih laških besed o trgovcih in prašičih, katerim ceno spoznamo šele potem, ko so mrtvi. A verjel mu ni nihče.

Mihec je rad pokazal, koliko laških besed se je navadil v Trstu, rad je tudi pokazal žuljave roke in pri kmetiškem delu zamazano obleko; pokazal je pa tudi, da se je jedenpot urezal s seneno kupčijo, a potem ne več; pa ker je „faliral“ in se ni več lotil, je prišel ob vso veljavo.

Vaška radovednost je sedaj pazno občuduje motrila čislana in bogatega očeta Korenika, ki je modro molčal, kupčeval s senom, obdeloval polje in iskal sinu neveste.

Sodili so, da jo dobi France tem lože, ker je v hiši samo še jedna sestra, on varčen, čislani, pameten mladenič, njegov oče pa bogat trgovec. Rad se je pobahal stari Korenika, da so bile doslej še vse gospodinje, ki so se obračale ob Korenikovem ognjišču, iz občje spoštovanih pivških, kraških, vipavskih ali logaških rodbin, in ljudje so mu pritrjevali.

„Tudi sedaj upam . . .!“ je hotel končati Korenika, „upam dobiti sinu dekle, ki bo iz spoštovane hiše in pa — zadosti bogato.“

V vseh Strancih ne bi našel človeka, ki bi mislil, da se mož moti samo za jeden las.

Res je bilo tako!

Dvakrat ali trikrat je šel France z očetom v Trst, dvakrat ali trikrat sta se z očetom več nego navadno zamudila na Krasu, in Korenikov sin je imel izbrano in usnubljeno bogato, lepo nevesto iz čislane kraške rodovine. Njen oče je bil osobito med nižjim ljudstvom znan dobrotnik: marsikoga je znal s pametno besedo odvrniti od nevarne pravde, marsikomu znal svetovati v zapletenih sodnih neprilikah. Hvaležno ljudstvo ga je posadilo na županski stol in mu ponujalo poslanstvo.

Korenika si je veselo mél roki, ko je pripovedoval, s kakšnim človekom pride v rodbinsko zvezo. In France? Ta je občudoval nevesto in njene vrline. Doma so belili, slikali in predelovali hišo zunaj in znotraj; stari Korenika se je z materjo že preselil v drugi konec in brez posebnih ceremonij zasedel svoj —

kót; France je pa smuknil, če je utegnil ali neutegnil, vsak teden dvakrat ali trikrat k lepi nevesti.

Teleta, race, purani, petelini, kokoši, piščanci — vse je bilo že odbrano, da pod smrtnim nožem konča tolsto življenje v proslavo novoporočencema in mnogih svatov. Korenikova Zinka je imela zadnji teden pred poroko polne roke opravila s snaženjem, perilom in novo obleko. Srčno se je tudi ona veselila lepe svatbe.

V ponedeljek potem, ko je bil Korenikov sin drugič oklican pri Fari, je prinesel poštni Tone Koreniki veliko pismo. Težko je bilo in dva mogočna pečata sta je zaklepala; tudi je moral Korenika najprej podpisati prejemnico in plačati Tonetu potnino, potem je smel šele vzeti je v roke in razpečatiti.

Bral je, obledel in se tresel . . . Slednjič mu je zdrsnilo pismo na tla, on je pa sklonil glavo nazaj, obsedel in ostrmel kakor zdeha-joča kamenita soha.

„Očetu je slabo, slabo! Mama, France, o, jej! France, mama!“

Zinka je namreč pogledala po odhodu poštnega Toneta v sobo, kaj je dobil oče s pošte, pa je videla, da mu ni dobro. Obračala se je kakor brez glave po sobi, popravljala temne lase in se prijemala za vroče čelo, ne vedé, s čim bi pomagala očetu. Pobrala je pismo, pa je zopet spustila na tla, skočila v kót po blagoslovljeno vodo in poškopila očeta, potem še sebe, neprenehoma si zatiskaje solzne oči in kličeča na pomoč.

Odprla je duri in kričala na vse grlo.

V nekoliko trenutkih je bila zbrana vsa družina okoli očeta Korenike. Ko ga je France stresel za ramo in zaklical oče, oče! se je zavedel in mu namignil, naj ostane, drugim je velel iti strani. Ko sta bila sama, mu je rekel: „Moj sin! Nesreča, sramota!“ Komaj je ulovil sapo in nadaljeval: „Oklici so — u-stav-ljeni; oče — ti — ne da Ma-rice, smo pre-več zadol-že-ni. Na — tu — beri!“ Korenika je mislil, da ima list še v rokah, pa je ležal na tleh, a Francetu ga ni bilo treba še posebej pokazati: le premalu je zvedel žalostno resnico, zvedel ogromne domače dolgove.

Še tisti večer so se čudili v Strancih mali in premožnejši gospodarji, kako spretno je znal skrivati stari Korenika doslej svoje slabosti.

III.

„I — toliko priženiš, da poravnamo tisti sitni dolg!“

Janko Pisanec je stal nedeljo popoldne na pragu in se odpravljal h Koreniki, da vidi, če je očetu podžupanu kaj boljše; mati ga je pa

učila, da bi bilo pametneje, ko bi se ogledal kje drugje za nevesto, češ: Korenika itak nima nič, Pisančevi hiši pa treba denarja.

Tako govorjenje se je zdelo Janku pametno, a nevšečno. Hitel je h Koreniki. Oče podžupan namreč ni mogel preboleti sramote, da se mu je namerjana svatba razdrila; legel je obupno, molčal in trpel. Tudi France je dva dni povešal glavo, oprezoval okoli hiše, a tretji dan je napregel, udaril po konjih, poknil z bičem, kakor da gre po „balo“, šel nakladat seno in se napil v sosednji vasi, da je zabil nevesto in naposled še samega sebe.

To je pomagalo; vendar je trdil, hodeč še peti in šesti dan s težko glavo in krvavimi očmi po svetu, da ne bi hotel za pol sveta še jedenkrat izkusiti take bolezn, a za cel svet ne takega zdravila; nezdravo je in drago.

Spoštovanje Korenikove hiše in družine je bilo v tem tednu za tri četrtine nižje kakor navadno, vrednost imetja pa za štiri. Zato so bile Janku nevšečne materine besede o bogastvu prihodnje neveste.

„Ne vem, kako bo. Pride čas, pride tudi to“, mrmral je in pristavil še tiše, ko je bil že za streljaj od hiše: „Ko bi vi vedeli!“

Gostilniška soba je bila — dasi nedelja popoldne — prazna. Janko se je čudeč se oziral po jatah muh, ki so opravljale posel gostov in nadležnežev po mizah, stolih, policah, po tleh in po oknih. Kakor prej Janka, tako so tudi resnega obraza vstopivšo Zinko pozdravile z glasnim bučanjem. Z levico si je deklica popravila s čela goste kodre, z desnico prijela za predpasnik, pritisnila ga na oči in se ihtea naslonila na steno. Mladeniču je bilo to neumljivo. Stopil je bliže, potegnil ji roko in predpasnik z očij ter vprašal:

„Ali so oče slabi?“

„Ne!“ je bil suh odgovor in deklica se je osorno odvrnila od njega.

„Kaj ti je, Zinka?“

„E, nič!“ obregnila se je zopet; Janko je bil radoveden, nevoljen in žalosten. Hotel je deklico prijati že trdo, pa se mu je smilila; hotel ji je milo potožiti, zakaj mu ne zaupa, ko jo ima tako rad; a ona se je trdovratno tiščala stene. Janka je premagala radovednost:

„Ali je brat še bolan?“ — Hotel je reči: „pijan“, pa Zinka je odkimala molčé; in zopet ni vedel, kaj bi vprašal. Povesil je glavo in molčal, trdovratno molčal. Sedaj je bilo Zinki šele dovolj muk. Le na pol se je obrnila k njemu in mu očitala:

„Janko — ti — ti — imaš — dru-go!“ In še tesneje se je stisnila k zidu. Ni je mogel spraviti strani.

„Kdo ti je pa to natvezel?“

„Že vem; tudi ti lahko veš —.“

„Ko bi imel drugo, ne bi prišel sem.“ To jo je prepričalo.

Ne sicer prijazno, vendar mirno ga je pogledala, obrisala solze in rekla:

„Mihčeva Franica se je hvalila: moj je in pa božji. Danes zjutraj sem jo slišala, ko je z drugimi — na našem vrtu trgala cvetice za Marijin oltar.“ Zopet jok.

„Pa kaj je še govorila?“

„Da jo imaš rad, mene pa za norico.“

„In ji nisi zamašila ust?“

„Sem bila daleč zadaj; ona je pa mislila, da sem ostala v cerkvi.“

„Hm, hm! Ti si ji verjela?“

„Ne — — pa sem mislila —.“

„Da je res!“

„Ne, nisem; pa zdelo se mi je, da mora biti nekaj res.“

„In zato, ker se ti je samo zdelo, toliko solz, toliko jeze?“

„Ker — ker te imam tako rada, Janko.“

„Ubožica, pa si se bala, da me ima tudi Mihčeva; le dvakrat sem govoril ž njo iz naše kolarnice na vrtu, a še tega ne bi bil, pa se mi je silila. To je vse.“

Vihar se je polegel. Na Zinkinem licu se je zopet prikazalo zlato solnce mirú, sprave in ljubezni.

„Kaj pa oče?“

„Vedno jednako. Davi je šel brat h konjederki — morda bo pomagalo.“

„Misliš, morda. Ej, ej! Moja mati so znesli tisti babnici lepih novcev, masla, zabele, janjcev in piščet — še danes radi potožijo za to —: a smrt je vendar pobrala očeta, meni in njim veliko prezgodaj.“

„Glej, no! Sedaj prihaja France. Pa se je podvžival.“

Šel je naravnost k očetu, Janko in Zinka za njim.

V poltemni sobi — okna so bila zastrta z rdečimi zavesami — je ležal bolnik na široki postelji in vprašal:

„Kaj je rekla?“

„Da bo kmalu bolje, — pa kaj vse to?“ je pristavil France veselo in oči so mu švigale bliskoma kakor bi bil dvignil najtežji zaklad.

„Morda si pa zabil zdravila; izgubil?“ se je oziral z blazin nanj bolnik.

„Nisem oče; tukaj-le so; pa kaj vse to?“

„Morda ti jih je dala zastonj, morda —“ je ugibal Janko.

„Plačal sem jih, plačal; če bi jih dobil zastonj, bi kazalo, da oče še dolgo ne ozdravijo; pa kaj vse to?“

„France, nam je vse to, da ozdravijo oče!“ svarila ga je Zinka.

„Ozdravijo seveda, a pravo zdravilo sem dobil in prinesel jaz; kaj vse to?“

„Govoriš, kakor ‚mirakel‘. ‚Kaj vse to‘ je morda čarovni lek, zdravilo pa ni“, mu je ugovarjal Pisanec.

„Vi ste vsi — —; jaz sem videl danes najbogatejšega človeka.“

„Kje? Koga?“

„Videl v Postojini. Vsi ste ga poznali; on je Jurij Pozornik iz Brinja; pred šestimi ali sedmimi leti se je nekam izgubil — pa šel v Ameriko — siromak, popolnoma siromak je šel, a sedaj —? Gospod, da popihneš, kamor sede. Nima para, tako vam povem: zlato verižico, zlato uro, zlate gumbce, zlate prstane — pa koliko? Zlate uhanke ima in zlate denarje, pa ne malo; pravijo, da jih meri kar s klubkom kakor orehe. Tisočakov je prinesel, da nihče ne ve, koliko. Sedaj, ko mu ni treba več — seveda, kdo bi delal — je prišel domov. V Postojini, tako mi je pravil, misli kupiti naj-novejšo hišo, če mu bo po misli, če ne — pa sezida sam takšen grad, da jih ima knez malo taci. Verjemite, da mi je to pravil sam in še smejal se mi je, ko sem mu tožil — tako in tako — kam smo zabredli; pa je že vedel vse . . .“

„Vse vedel, praviš! Kdo mu je neki povedal, če je šele prišel iz Amerike?“ se je čudil oče.

„Ali menite, da pozna manj sveta! Pozornik je gospod — pravi gospod, saj vam pravim: on bere časnike, govori, ne vem že koliko jezikov — tudi ameriški — in se vede uglajeno, kakor pri nas samo gospodje iz grada.“

„Kaj pravi? Ali je dobro v Ameriki?“ Korenika se je zastavivši vprašanje sklonil v postelji in radovedno pričakoval odgovora.

„Dela čez glavo, denarja, kolikor kdo hoče, ljudij pa malo.“

„Presneto, ko bi bil jaz mlajši!“ je vzkliknil Korenika in prejšnja rdečica mu je šinila v lice.

„Kaj mlajši, oče! Jaz sem zadovoljen — govoril sem o tem s Pozornikom; obljubil mi je, da pride kmalu k nam, ž njim pa — če bo le mogoče — tudi mož, ki prodaja vožnje liste za Ameriko.“

„Prav, prav, moj sin! Povedal nam bo vsaj, kako je drugod!“ Korenika je med tem pogovorom že na pol ozdravel. Dvignil se je s postelje, sedel bos in v nočni obleki na rob ležišča, ter veselo gledal navzoče kakor izpuščen kaznjenc prosti svet. Najrajši bi bil govoril o Ameriki in morju, a sam ni vedel mnogo, drugi pa nič.

V novem navdušenju za neznanu srečo je zabil bolezen, zabil vprašati Franceta za zdra-

vila, zabil je na vse dolgove in težave. V poltemno rdečo sobo se je naselilo novo življenje.

„Ali bi šla Zinka?“ vprašal je France.

„Bojim se.“

„Vi, oče, pa nič, kaj ne?“

„Ne vem; treba pomisliti.“

„Da res, pomisliti in še dobro treba pomisliti. Tukaj prodaj svojo rodno zemljo, pa pojdi v negotovost na novi svet, to je vredno premisleka.“

Janko je govoril to živahno, skrbno, prepričevalno, da sta France in Korenika strmé poslušala in se na tihem čudila, kako da je takšen nasprotnik njihovi sreči.

„Mene ne spravi z grude mojega očeta nobena druga stvar, kakor če me kdaj — dolg.“

„Janko, zato si brez skrbi; ti nisi zadolžen niti na četrtino posestva, a jaz?“

„Vi imate pa vsega vsaj štirikrat toliko kakor jaz.“

„Da, res — dolga celó petkrat, le spoštovanja, veljave nič več. To me peče.“

„S časom se poravna vse.“

„Ne, moj ljubi, — z denarjem —, a kje ga vzamem?“

Sedaj se oglasi France, iščoč nekaj po žepih:

„Oče, v Ameriki ga je vse polno, tako je rekel Pozornik. Te zadolžene brežine prodamo, v Ameriki je pa sveta na izbero, na ostajanje, pa zastonj, tako je pravil Pozornik in jaz mu verjamem. Tam doli si opomoremo v nekoliko letih, potem se vrnemo in pokažemo vsem zabavljivcem — figo, pa z roko, okovano v dragocene prstane in bisere.“

Vsi so se zadovoljno nasmehnili, le Zinka je zamišljeno zrla pred-se.

Nekoliko stekleničic, zavitih v papir, je položil France pred očeta na zglavje in dejal:

„Tukaj-le, oče! Vsako uro jedno žlico, je rekla, s sladkorjem.“

„A, baba ve, baba je pomagala!“ je vzkliknil Korenika. — „Saj sem že dober; ne maram za zdravilo. Vrzi je ven!“

Novo nade, vzbudivše se v njem, so premagale bolezen, otožnost in obup.

„Ali sem vam pravil, oče? Kaj vse to, vsa zdravila! Jaz sem prinesel od Pozornika najboljši lek“, se je hvalil sin.

„Res lek — Ameriko — a to treba pomisliti, pravim“, je tolmačil Pisanec.

Tudi Korenika mu je pritrdil in obul čevlje, rekoč:

„Poskusimo, če bi mogli kaj jesti?“ Na pol oblečen je šel v pivsko sobo in zavpil: „E, pivci! Bog žegnaj! Kje ste?“ Samo jek je bil odgovor. Mož je sedel in naročil ženi malico, Janko in France sta sedla na drugi

konec in velela Zinki prinesiti za oba polič vipavca. Stari je razpravljajal o Ameriki, o Braziliji, o morju, o svojih dolgovih, o slabih časih, pa zopet o Ameriki . . . France mu je pomagal, a pogovor se ni hotel razplesti. Janko se je premikal na sedežu kakor na mravljišču: rad bi bil ugovarjal, ne v Brazilijo, rad bi bil vprašal deklico, kaj ukreneta, če pojde oče z vso družino čez morje. Tudi Zinko so mučile slične skrbi, zakaj sladki pogledi, s katerimi je Janku razodevala notranjo bridkost, bili bi kmalu izdali njuno srčno tajnost.

„Jaz bom morala z očetom, ti pa vzameš Mihčevo Franico“, rekla mu je, ko je odhajal.

„Ti ne smeš nikamor!“

„Kdo mi brani?“

„Jaz“

Ljubeznivo se mu je nasmehnila in oprezno se ozrši dejala samo:

„Oprosti!“

Za njima je bil France, ki ni mnogo umel, kaj pomenja ta beseda.

„Pa mu nisi stopila na nogo, nerodnost!“ se je zadržal na Zinko.

„Nič hudega, nič“, ga je tolažil Janko, kateremu je zadostovala jedina besedica, da je vedel, kako rada bi dekle poravnala nesporazumenje zaradi Franice.

Janko je domov gredé mislil na obe, in vedno bolj očitno mu je bilo, da Zinka ne bo imela toliko, kakor želi njegova mati — za tisti sitni dolg. (Dalje.)

Na arabskem vseučilišču v Kahiri.

(Spisal dr. Karol Pečnik, mestni zdravnik v Aleksandriji.)

Večkrat pridem po opravkih iz Aleksandrije v bližnjo Kahiro (tri in pol ure po železnici). In tedaj obiščem vselej arabsko vseučilišče El-azhar. Tu se govori izvrstna pismena arabščina, ki je nam evropskim olikancem potrebna kakor vsakdanji kruh. O tej zanimivi učilnici naj nekoliko poročam dragim rojakom. A še poprej kaj malega o Kahiri sami.

„Ponosna Kahira“, najpristnejše mesto muslimskega sveta, obsegajoče več nego pol milijona prebivalcev, leži ob vshodnem robu večno zelene in cvetoče nilske doline. Proti jugu zapira razgled gora Mokatom, dvesto metrov nad površino mesta; proti vshodu se vzdigujejo sivo-rumenkasti holmci arabske puščave. Na večerno stran, proti zapadu se vali tik mesta orjaška reka, božanstveni in čarobni Nil. Bregove mu obsenčajo vitke sanjave palme, akacije, orjaški lebah, poprovo drevo, banane, vinska trta in nasadi raznega južnega sadja. Med Nilom in saharsko puščavo se razteza dve in pol ure široka, plodna nilska dolina z nasadi drevesne volne (pavole), sladkornih steblik in vsakovrstnih drugih poljskih pridelkov. Na vzvišenem robu saharske puščave, sredi visokih kop letečega peska rumeno-rdečkaste boje se vzdigujejo velikanske gizeške piramide, ki so jih pred 5500 leti sezidali faraoni Hufu, Hofra in Menkera do oblačne visočine. Kdor prvokrat zrè te priče davnih časov, zastane ob čarobnem in nepremagljivem utisku, kateremu ni na svetu jednakega. Davni faraoni so jih povzdignili, Aleksander Veliki, Pompej, Cezar in Napoleon Veliki so jih občudovali, stari Herodot jih je opisoval kot čudo sveta, fanatični Arabci so

jih tisoč let izkušavali porušiti, ker jih ni sezidal ne Alâh, ne prerok. A ni šlo arabskim pritlikavcem izpod rok; vsak kamen, ki so ga na piramidi sprožili, velik kakor mala koča, zdrsnil je s strašnim hrupom raz piramido v globočino ter jih usmrtil desetero.

Pot iz Kahire do gizeških piramid je za pešce dobre tri ure dolga. Dve uri hoda smo od njih še oddaljeni, a velikani nam začnejo že kipeti nad glavo v visočino; mislimo, da smo že prav blizu obnožja, ločita nas še dve uri hoje. Najveličastnejši kraj, najstarejši in vedno še najmogočnejši spominik človeštva na zemlji je „hufu hut“, „bliščeči sedež Hufujev (Heopsov)“, ta je nosil tudi njegove ponosne, izzivajoče besede: „Kdor hoče vedeti, kako mogočen sem bil in kje sem pokopan, naj nadkrili jedno mojih del!“ Iz njegove piramide bi se sezidalo lepo število velikih cerkv! ¹⁾

Davna staro-egipčanska minulost, časi starih Grkov in sedanost, vse se družijo tu v neko čarobno jednoto; zdi se gledalcu, da so postavljene piramide šele včeraj, dozdeva se mu, da je med Hufutovimi delavci na veselici ob dovršitvi največjega dela človeških rok na zemlji, da pleše silne radosti teref, najstarejši človeški ples, da roti sfingo po stari šegi, naj ohrani prah gledalčev večnega pozabljenja! . . .

To je Kahira in njena okolica, dednica slave in bližnjih razvalin Mumfa (Memfisa), najstarejšega zemeljskega mesta!

¹⁾ Vsebina velike piramide meri po prof. dr. Petrie-ju še dandanes 2,325.000 m³ obdelanih plošč, katere bi moglo le 55.000 največjih morskih parobrodov naložiti! Toliko parnikov bo svet imel šele v tisoč letih.

Prvo sem ljubezen,
Kar me Bog je vstvaril,
Bogu le, in drugo
Materi podaril.

Tretja pa mi čista
Záte le vsplamteva,
In ne bo on srečen,
Kdor mi jo razdeva.““

Zarudi devica
V belem vsem obrazi
In po lahnem s prtom
Tje po šipah plazi.

Morda so v spominu
Jej pretekla leta,
In izza detinstva
Zgodba se jej spleta.

Morda se ljubezen
Vzbuja spet gorkeje,
Kot je rada zrla
Tineta popreje.

Morda, da prevdarja
Že prihodnja leta,
Kaj jej s Tinetom se
Dobrega obeta.

Pa velí mu: „Tine,
Kaj čem govoriti!
Ko doma so oče,
Takrat moraš priti.“

„To pač ti veš sama,
Ne pa oče, mati,
Če se hočeš v zakon
Z mano kdaj zvezáti.““

Ako te vprašanje
Kako iznenadi,
Težek je odgovor
Prvi po navadi;

A potem ti zopet
Brhko gre beseda;
Tudi Minka zdaj se
Brhkeje zaveda:

„Tine, vzroka nimam,
Da bi ti tajila,
Da sem te popreje
Morda res ljubila.

In če bilo kaj je,
Bile so norčije,
Tine, prazne pene
In otročarije.

Tine, v mladih srcih
So nezreli sklepi,
In v zadevah tacih
So otroci slepi.

Ti si res, kot bil si,
Kaka pa je z mano?
Saj pač znaš, da bila
Šla sem jaz v Ljubljano.

To izbij si 'z glave,
To, kar ni mogoče,
Ker na kmete, Tine,
Ne dadó me oče.

Pa še nekaj, Tine:
Mene se ne tiče,
Vsa gospóda mestna
Mene zdaj le viče.

Pazi, če še prideš,
Več se mi ne moti,
Z gospico me kliči
In me ne sramóti!“

Čudno Tine gleda,
V Minko se ozira,
V srcu pa mu nada
Bolj in bolj umira.

Nada, sladka nada
Vsa je izgubljena,
Da bi Minka bila
Kdaj njegova žena.

Zarudi na licih,
Vroče mu postane,
In kot bi primrznil,
Z mesta se ne gane.

Iz obeh očes mu
Solze priigrajo,
Več besede kake
Reči se ne dajo.

Rajši bil bi, Bog zna,
Kje prav v zadnjem koti,
Kakor pa pri Minki
Tu in v tej sramoti.

Plača Tine vino,
Dvigne se in ide,
In odslej k Puranu
Nikdar več ne pride. (Dalje.)

Čez morje.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

Korenika je omahoval nekaj dnij med domovino in Ameriko, drugi so pa govorili o srečni deželi, tako kakor Korenikov France in še živahneje. Bilo je vsaj tri četrtine posestnikov v Strancih navdušenih za novi svet, za novo srečo. Sploh se je odpravljala v Brazilijo prvi hip z zlatimi nadami spojena dobra polovica hrenoviške župnije; o slabih letinah, še slabših razmerah v domovini in o velikih, neznosnih davkih je pa složno zabavljala vsa velika občina.

Jurij Pozornik je stvar zanetil, kjer je še tlelo. Hodil je kot pravi Antikrist od vasi do vasi, kazal svoje cekine in zlatnino, govoril je gospósko in bahato, pa zabavljal vsem domačim veljakom, zabavljal domačim krivicam, kazal, kako bi bilo lahko vse boljše in lepše ter motil ljudi z „amerikanskimi“ obljubami.

Štirinajst dnij potem, ko je ozdravel Korenika, prišel je „Amerikanec“ Pozornik tudi v Strance. Bil je ponedeljek, in nekateri ponedeljarji so dopoldne prav leno pasli včerajšnjo

bolezen v prijetni senci, ne meneč se za to, da vse, kar giblje in diha, hiti spravljat mrvo s polja; za popoldne se je namreč pripravljajal dež, ki je to leto posebno nagajal košnji.

Kmalu popoldne se je nebo zagrnilo z oblaki, daljno bobnenje je obetalo bližnji dež; a nekoliko pred dežjem se je pripeljala v Strance elegantna kočija in v nji Jurij Pozornik, ž njim pa še neki drug gosposki človek.

Pri Koreniki sta imela lahek posel. Ljudij je bilo vedno več; sami so pomagali zabavljati, in Pozornik je nosil zvonec, a oni človek, ki je prišel ž njim, je dajal za pijačo. Tolikega uspeha se nista nadejala: ko bi imeli vsi pivci tudi denarja za voznino, bil bi lahko kar tako vse spravil kakor snope na vozove in peljal s seboj, tako srčno radi bi bili šli ž njima v Brazilijo. Le Korenika in dva boljših Strancev, Skončnik in Ščip, sta dala Pozorniku po desetaku „are“ za vsako osebo. Kmalu potem se je nebo razjasnilo, pivska soba pri Koreniki pa se je vedno še polnila.

„O, škoda, škoda, gospod Pozornik in oni gospod — kako se jim že pravi? Škoda, škoda, da ne moremo vsi z vami!“ zdihovali so vaški postopači, navdušeni od ameriškega bogastva in Pozornikovega vina, in milo so pogledovali bogatega „Amerikanca“, milo, kakor človeka, ki jih je rešil iz današnjih in včerašnjih nadlog.

„Prideva, prideva pa prihodnjic še po vas“, je govoril neznani gospod v domačem jeziku. — „To so dobri ljudje, ne, Korenika? Prinesite jim na moj račun še pet „štefanov“ vina!“

„Živio, živio, gospod — — gospod — —!“ je zagolčala žejna družba in za Ameriko navdušeni prodanci; nekateri pa so stopili bliže in vprašali neznanega dobrotnika po imenu: „Prosimo, gospod, gospod, oni govorijo tako po domače, tako lepo, oni morajo biti naš rojak; le to prosimo, — če smemo prositi, — če so tako dobri, da bi — bi — jedenkrat pili! Tako, tako! Bog živi! Le naj ga potegnejo! E, so malo žejni! — No, sedaj pa še prosimo, če smemo prositi, da bi nam povedali, kako jih smemo klicati — naj ne zamerijo — saj smo naši.“ Stiskali so mu roko, tapljali ga po ramah, po glavi, po hrbtu.

„Gustel mi recite, pa bo — jaz ne maram za čast. Ko bi maral — —“ Ni mogel končati. „Živio, Gustel!“ je donelo po nizki pivnici, da so bila polna ušesa, polna hiša in še zunaj na cesti so otroci ponavljali: „Živio kunšten, živio kunšten!“

Začenjalo se je v gostilni pri Koreniki tisto imenitno opravilo, katero imenujejo pravi uživalci božje kapljice „žajfanje“. Pozornik je pomignil svojemu tovarišu, pa sta segla v roko Koreniki, Skončniku in Ščipu:

„V štirinajstih dneh dobite vozne karte do Genove; preskrbite kar treba za potne liste, vse drugo storé za vas gospodje, ki vam želé dobro — pa drugače kakor vaša na pol gospôda tukaj, ni res Gustel? Z Bogom družba! Srečno!“

„Živeli, fantje!“ je zaklical Gustel in sedel poleg Pozornika v kočijo.

Zunaj je bilo nebo zopet lepo jasno.

„To sta gospoda, to! Naj se skrije naša gospôda. Ti so za kmeta, ne naši primojduševci, ki ne verujejo ne v Boga, ne v hudiča, samo da nas lože tarejo in tlačijo.“

„Ste videli? Nam je dal za vino! A! Kdaj stori to naš veljak, no, — ki pravi da je veljak, pa je siromak z nami vred.“

Na pol pijana družba je še dalje pletla svoja modrovanja, in ko bi bil stopil v sobo orožnik, kadar so se vrgli na obstoječi družabni red, imel bi bogato žetev in premalo verig. Tako naglo, tako uspešno in v tako ugodnih tleh je kalilo seme novih „misijonarjev“.

„Kdo more reči pri nas: jaz sem gospod, ko smo vsi zadolženi? Kdor ima veliko, se mora klanjati — zlatemu teletu; kdor ima malo, mora iz hiše in z rodne zemlje.“

Po teh besedah je stopil v zakajeno in po vinskih duhovih okuženo sobo Janko Pisanec ter sedel poleg očeta Korenike, ki je poslušal pogovore ali je pa morda zamišljen v minule čase kimal v kotu. Vendar se najnovejši reformatorji niso umirili, dasi je imel Janko veliko vpliva med njimi. Nekateri so mu delali na polju, druge je še svaril, tretjim je bil kaj malega posodil v stiski.

„Zemlja ne rodi več, kakor je rodila; dražje je pa vse in plačevanja vedno višja.“

„Lažeš, sosed!“ zavrne ga drugi. „V Vipavi pobirajo prvi sad črešnje, pri nas kebre . . . Vipavci sadé zelje komaj koncem julija, pri nas ga dotlej že požró gosenice.“

„Pri nas rodi seno! Možje in kmetje, le kar je prav zabavljajte: saj vendar živimo na ti zemlji, to je naša domovina.“ Pisanec jih je hotel s tem utešiti, a je zadel slabo.

„Hm, hm! Seno — domovina! — Več ga je, slabša mu je cena; naj bo pa potem domovina ta ali druga. Jaz bi rajši tako, kjer je bolje.“

„Imamo živino.“

„Da nam po zimi pojé seno; pomladi jo prodamo prav mršavo, pa nimamo ne tega in ne onega.“

„Saprabolt! Pa me le ne bodete!“ mislil si je Pisanec in zopet dregnil v sršenje gnezdo: „Saj ni treba jeseni sena prodajati!“

„A s čim naj plačam davke, oblečem in obujem sebe, ženo, otroke . . .? Ha, ha! ta je lepa!“

„Delati treba, pa ne postopati.“

„Tudi če delam noč in dan; če delam, da si roke zbrusim do ram, ne zaslužim toliko, da bi plačal davke, plačal obresti in živil ter oblačil sebe in družino, nasprotno: pohabil bi še sam sebe, a za to — oprostí, Pisanec, je vendar še prezgodaj.“

Janko je dobil nasprotnika še z druge strani:

„Ti lahko govoriš! Mladoletnemu ti je umrl oče; tukaj-le naš podžupan Korenika je pa dal potem tvojega zemljišča toliko v najem, da so se plačevale obresti, manjšali dolgovi in niso zastajali davki. Ti lahko govoriš, a nam je tekel voz vedno navzdol.“

Sosed Skončnik je še potrdil: „Svet se povsod slabša: kdo more zahtevati, naj se popoljšamo baš mi?“

Janko je umolknil, umolknili so pa tudi drugi, zakaj zmanjkalo je vina. Povedli so kocarce in se po malem izmuzali iz hiše.

V sobi se je začela tista mučna tišina, kakor je v naravi pred nevihto. Zinka je ihtela poleg matere, mati je pa zamišljeno strmela na tla, kjer so lazile muhe po ostankih malice Jurija Pozornika in po lužah politega vina. France je nemirno nekaj risal z nohtom na mizo. Najrajši bi jo bil potegnili z drugimi na plano, pa Zinka ga je dopoldne prosila, naznanivša mu zvezo z Jankom, naj bi ji pomagal. Ni ji obljubil, a odreči si tudi ni upal. Zdelo se mu je, da mora njena stvar takoj na dan, zakaj Janko je gotovo že zvedel, da so se odločili za selitev. In to mu je bilo sitno.

Oče Korenika, videč, da so vsi tako potrti, osrči se sam in pogleda veselo navzoče: „E, kaj? Jedenkrat umrjemo, naj tu ali tam. Do smrti smo pa vendar lahko veseli. Kaj se držiš, Janko, France, Zinka, e! Tako se držite kakor oni, ki je padel s črešnje, pa je vprašal soseda, če se je ubil.“

Vsi so ga pogledali in molčali, kakor oni, ki je padel s črešnje, pa se je zares ubil. Korenika je nadaljeval glasno svoje misli:

„Kdo neki kupi to naše beraštvo?“ To je govoril tako počasi in lahkotno, kakor da prodaje tele.

„Oče, jaz — ne — grem!“ vzkliknila je Zinka in se naslonila Janku na ramo, zdihujé: „Janko, Janko!“

„Kam pa?“ vprašal je oče, pa glas mu je zastal, videčemu hčer, kako se stiska k Pisanču.

„Zinka, kamor gre oče, gremo mi vsi“, svarila jo je mati, a tudi njej se je mehčal glas. Slutila je, zakaj se brani.

Nihče ni bil bolj v stiskah kakor Janko. Molčé je krčil pest pred seboj in si očital, zakaj ni govoril z materjo o tem. Oziral se je v Franceta, a ta je z nohtom že dovršil konjsko glavo na mizi. Oče Korenika je opiral nanj

pogled, mati je vprašujoča motrila Zinko, in Janko ni vedel kam drugam obrniti očesa kakor v deklico. To je ona čutila in zardela, potem pa dvignila solzne oči vanj milo proseče. Mrtva skala bi bila morala umeti glas: „Reši me, Janko, reši me!“ — Janko ga je umel.

„Oče podžupan“, — je začel in pokašljaj prav brez potrebe — „prosim — — tudi vas mama — prosim“ — zopet kašelj — „sem se učil pri vas — pozneje sem vas vprašal vselej za svet — —“ ta nesrečni kašelj — „dajte, oče — župan — meni Zinko za — za — že-že-no — gmhm.“ Sedaj šele ga je minul kašelj.

Zopet grozna tišina. Zinka si je zakrila lice, odmaknila se od Janka in strahoma mislila, kaj porekó oče. Minuli so trenutki, dolgi kakor večnost in težki kakor svinec.

Slednjič se vendar oglasi oče, ki ni vsaj danes prav nič pričakoval snubačev pod streho: „To treba pomisliti, moj ljubi. Če gre kdo v Ameriko, pride pred smrtjo še lahko nazaj; ali če vzame kdo za ženo dekle, ki nima primerne dote — iz usmiljenja — ali morda iz površnega poznanja, naveže si butaro, katere ga reši samo smrt.“

„Oče, pusti no“ — hotela je pomagati so-proga, toda ostri pogled njegov ji je takoj raztolmačil, kaj je primernejše: golk ali molk.

„Izza mladih let se poznavam.“

S tem je hotel nemirni Janko stvar spraviti v boljši tir.

„Tisto je res, je“, pomagal je France, ki je v tem srečno dovršil konju tudi rep, in se spomnil, da ga je dopoldne Zinka prosila pomoči.

Tudi Korenika je pritrdil: „Mhm! — Pa več, Janko moj ljubi, da v sedanjih časih ne morem dati hčeri dote in brez dote ne nje od hiše. To bi bil šele polom med sosedi, ki bi govorili: Nič ji ni dal, a prvima toliko!“

„Oče Korenika! Če je to resnica, tudi ne vprašam za nič: bova že živela, ne, Zinka?“ Deklica je hvaležno prikimala in v duhu blagoslavljala svojega dobrega Janka.

„Mlad si in še nagel kakor vidim. Vedi, da bi s prstom kazali za njo: nič ni imela, pa Korenikova! Kaj bi rekla sestrama in kaj bi jej rekli — le pomisli! — tvoja mati? Predobro jo poznam. — Janko, tega ne! Brez zamere, Janko . . . Ljudje bi rekli, da smo ti jo obesili na vrat . . .“

Mati in hči sta ihteli, Korenika je nečesa iskal pod širokim kastorcem, France je konju popravljajal kopita in počasi rekel Janku, ko je le-ta vstal, da bi odšel: „Pojdi z nami v Ameriko!“

„Da, potem se pa zmenimo, seveda — tam!“ je nagloma pristavil Korenika.

„Doma imam zadosti dela in zadosti jela, pa tudi Zinki bi ne manjkalo ničesar.“

„Potem ti ne morem pomagati“, odgovoril je prav mirno Korenika in začel s sinom o prodaji. Ženski sta jokali; Janko je molčal, stopil nekolikokrat po sobi, potem prijel za kljuko in dejal:

„Bom govoril z materjo.“ Odšel je prav slabe volje.

IV.

„Kje si bil tako dolgo?“ vprašala je mati, ki je pristavljala lonce k ognju in popravljala pod kotlom, da bi prej odpravila večerjo. Mислеča, da jo je to opravilo kakor koli onesnažilo po licu, potegnila je s predpasnikom nagloma dvakrat po bradi in čakala odgovora.

„Pri Koreniki.“

„Ali pojde res v Ameriko?“

„Res, pa — —“

Prestrašil se je materinega veselega pogleda in nehal.

„Pa mu ni treba, kaj ne?“

„Jaz tudi pravim; pa trdi, da ni drugače.“

„Kaj, koliko se je zadolžil?“

„Toliko, mama, da ne more dati Zinki krajcarja dote, a jaz bi jo rad.“

„Glej, glej! Prav, prav! Saj sem vedela, da ne zahajaš h Koreniki samo po dobre svete. No, vidiš“, je pristavila popolnoma mirno in plusknila korec vode v vreli krop — „vzameš pa — Mihčevo Franico?“

„Mama? Jaz Franico!“

„Kaj me gledaš? Jaz sem prinesla k ti-le hiši okroglih osem sto, lepo balo in pridne roke. Franica je jedina hči — veš — bo imela še več —“

„Če bo imela pol sveta, mene ne bo imela!“

„Meni pa ne bo Korenikova gledala na prste; prinesla sem k hiši, veš, ona nima nič.“

„Jaz ji hočem vse pripraviti.“

„Kje pa misliš vzeti?“

„Mama, saj nismo zadnji v vasi.“

„Z dolgovi pri prvih — seveda; in če tako misliš, bomo kmalu skupaj s Koreniko, veš! Moj dragi, kakor vidim, si zrel za Ameriko.“

„Samo pustite me, pa pojdem.“

„Za Zinko, ha, ha! To bi bila kar ciganska poroka, kaj?“

Janku so materine besede kakor žareče oglje padale na srce. Povesil je glavo in sedel na rob ognjišča.

„Saj si bil doslej pameten, Janko. Poslušaj: v tem času je bil tukaj Mihec, in Franica je pritekla čez vrt — — govorili smo o tem, veš! Oba sta zadovoljna in jaz — pa kaj bi vprašal: mi potrebujemo denarja za tisto sitnost, tisti dolg.“

„Mihec ga meni že ne bo dal.“

„Morda Korenika? Pomisli, Janko: Jaz sem že v letih. Naj me kaj zgrabi, pa boš sam. S Franico dobiš skrbno gospodinjjo — veš; Zinka je bolj gosposka — šibka; in pa: ženske iz gostilne pa prašiči iz mlina — to je stara rečenica — niso za kmeta.“

„Torej pustite me v Ameriko!“

Pisanka je sklenila roki ter se naslonila na kuhalnico in zrla v prasketajoči ogenj pred seboj. Oči so se ji zasvetile, kakor bi bile mokre . . .

„Osemnajst let sem že vdova; sedaj me pa hočeš ostaviti, ko sem te izredila in noč in dan skrbela za te? O, ti moj ljubi Bog, kam si poslal hvaležnost!“ Zakrila si je obraz s predpasnikom in jokala na ves glas. Janku se je vse topilo od nemira, tuge in skrbi, zakaj tako bridko ni jokala mati niti ondaj, ko je prvič odhajal k vojakom. Imel jo je rad, dasi ni tehtala besed. — Voda v kotlu je zopet vrela, v loncih je kipel, a v Jankovih prsih je bil pravi vihar.

Prišla je dekla z golido iz hleva, odmaknila lonce in radovedno pogledala ihtečo gospodinjjo in nemirno sedečega Janka. Spravila je mleko in se lotila večerje.

„Pusti, bom jaz!“ ustavila jo je Pisanka, ki ni imela navade dekli izročati kuhalnice.

S tem je bil boj končan za ta večer.

Mladi Pisanec je pustil mater, pustil večerjo in šel na tihem — bilo je že pozno — h Koreniki. Zato je pa tem glasneje in pozno prirobantil nazaj; in ker ni dobil več matere v kuhinji, robantil je naprej do svoje postelje, robantil toliko časa, da ga je — nekoliko vinjenega — premagal spanec.

Naslednji dnevi v tednu so prinašali z novo svetlobo v Strance tudi sveže, nenavadne novice. V torek je šel Korenika s sinom okoli znancev in sorodnikov ponujat na prodaj posestvo — s hišo, brez hiše, skupno ali po kosih. Ali za spodobno kupčijo je bilo malo nade, ker so se ljudje tudi drugod odpravljali v Ameriko in tudi drugod prodajali ali pa dajali v najem za malo najemnino na nedoločen čas. — V sredo sta Skončnik in Ščip, namenjena tudi v Brazilijo, na semnju v Postojni že prodala vso živino, vrnila se zvečer pijana domov in vpila: „Živela Amerika, živela Brazilija!“ Navduševala sta vaščane za novi svet, za nova, širna posestva, ki si jih bodeta izbrala in oddelila „tam doli“. Večina sosedov jima je zavidala, da sta tako srečna, a Skončnik in Ščip sta bila popolnoma v svesti te nove sreče. — V četrtek je dobil Korenika od sodišča prepoved, da mu je prodajilo olajšano; namestu njega bodo prodajali upniki: postojnska hranilnica, senožeška posojilnica, hrenoviška cerkev, dva denarna zavoda

iz mesta in dva znana Pivčana — veljaka iz Trsta. Korenika ni bil posebno vesel te olajšave; a ker ni bilo drugače, delal si ni preveč tanke vesti in poskril, kar je mogel, razprodal na skrivnem, kolikor je mogel, in oddal za vsak denar orodje, živino, pridelke in pohištvo.

Nenavadno dolgo je bil v petek zvečer Pisanec pri Koreniku. Domači so bili zbrani in ona dva soseda, ki sta s Koreniko sklenila zabit rodne trate in domače bede ter poskusiti tujo zemljo in nove nadloge.

„Torej pravite, oče, da mi ne more nihče braniti?“ vprašal je boječe in neodločno Pisanec ter se oziral, kaj poreče Zinka.

„Nihče — seveda —, vendar bi ti ne svetoval, da prodaš.“

„Odkod pa denar?“ vedel bi bil rad France, kateri je smatral selitev v Brazilijo kakor začrtano v knjigi usode.

„Odkod? Zastavi naj posestvo za šest — za deset let —, jaz vem, kaj vrže. V tem si prisluži v Ameriki vsaj toliko — Bog varuj, če ne — da se lahko vrne in prikupi še trikrat toliko. Pa bi še izbiral: doma ali v Brazilijo! Gospodar bo tu in tam.“

„Pa mati?“ vprašala je gospodinja; Zinka jo je pogledala, France se je vprašaje ozrl na Janka in vsi na očeta.

„Mater bi vzel s seboj“, razsodil je naglo Korenika.

„Brez matere ne morem — jaz ne smem nikamor“, vzdihnil je Pisanec in milo pogledal Zinko, kateri niso bili znani pomisleki in ugovori Jankove matere.

„Mati so sami, so vdova, so — dobri . . . že osemnajst let sami upravljajo hišo in upravljajo izvrstno, in vem, da jih ne spravim od doma.“

„Saj sem že rekel, Janko: tebi zares ni treba nikamor“ poprijel je besedo Korenika. „Dobiš žensko, ki bo kaj imela, pa boš še praskal po domači grudi in užival domači kruh. Ako te Bog obvaruje nesreč in boš ravnal pametno, ne bodo te zastran dolgov ali davkov preganjali do smrti. Še tvoji nasledniki bodo živeli skromno, vestno in varčno. Vem, kako je bilo pri vas prejšnje čase.“

„In vendar ne dovolite, da bi bila Zinka moja žena?“

„Ni za-te; tvoja mati je razborna žena, že vé, zakaj se brani neveste praznih rok. Tudi jaz bi se je branil.“

„Mati se bodo že kako utolažili.“ To je govoril Pisanec precej nesamosvestno.

„Pa mi ne utegnemo čakati. Sicer pa, kdo vé, kakšna sreča jo čaka tam doli? V Braziliji so veliki gospodje in malo ženskih.“

„Oh, oče! Ali me bodete prodali?“ Zinka je padla pred očeta na kolena in si zakrila obraz z rokama: „Oče, pustite me rajši doma pri Janku; bom molila za vas — Mama, o mama moja! Branite me!“ Videča, da je oče trd ko kamen, objela je mater in pritiskala na-se.

„Oče župan, oče Korenika, moj krstni boter, pustite, dajte mi Zinko; jaz vam bom hvaležen, kadar koli bom mogel! Ne uničujte mladega življenja, ne uničujte nama sreče!“ Sklonil se je mladenič in upognil koleno, da bi prosil, pa Korenika je stegnil nogo daleč od sebe in slednjič še z roko potisnil Janka v stran:

„Beži! Pred Bogom poklekamo! To mi ni všeč. Mož bodi, mož, Janko, kakor si bil! — Glej, ko bi bilo kako drugače, prav rad bi te uslišal — tudi moja žena: zadržek je pa na tvoji, ne naši strani; mi vsi te imamo radi.“

„Tako! Potem, no —“

„Potem pojdi in razgovori mater, da se ne bo potezala za Mihčevo.“

„Kdo vam je pravil?“

„Mihec!“

Zinka je sklonila glavo in šla, opotekaje se, v stransko sobo. Janko ni mogel tajiti, da ni resnica, kar je govoril sosed; le na tihem se je jezil in rotl njegovo usiljivost in prisegal, da nikdar ne vzame druge kakor Zinko. Govoril je nekaj, da je on gospodar, da stori, kar hoče, in da si sam lahko izbere nevesto; tožil je o materini sitnosti in sploh o sitnosti starih ljudij.

Soseda, prihodnja „srečna“ Amerikanca, ki sta v tem že pošteno zasmrčala na koncu mize, sta vstala in se odpravila, rekoč:

„Torej prosiva, oče Korenika, da nama nanzanite, ko pridejo vozni listki.“

France je, ne meneč se za sestrično ljubezen, katero je nazival nespamet, slonel z glavo na pesteh za mizo in sanjal o zlatih gradovih v pokrajini San Paolo. Stari Korenika je vstal in rekel: „Janko moj ljubi — saj vidiš —“ in pomahal je z razprtimi prsti na obeh rokah; „priporočam ti pa, da ne zavrneš moje prošnje, ko bi ti pisal iz Amerike za kak denar. Izkusil bom — če bo kazalo — za-te kupiti posestvo; saj pravijo, da je po ceni. Mihec mi je že obljubil in pristavil celó, da mi pomaga, če nimam dovolj za čez morje; pa upam, da mi ostane še toliko in še nekaj; vendar nisem mislil, da je Mihec tako blaga duša. Pa lahko noč; je že pozno.“

Janko je ostal sam poleg dremajoče gospodinje, ki mu je nekaj trenutkov pozneje jokaje stisnila roko in zaprla za njim vrata.

„Ti prebiti zvijačnej!“ sikne Janko domov gredé, „torej celo plačal bi mu rad, samo da odpelje Zinko . . . Čakaj, Mihec!“

V soboto je bila Jankova mati, Mihčeva Franica in Mihec pri Janku na senožeti; grabili in

sušili so seno ob mejniku, delečem last obeh sosedov. Bilo je toplo poletno popoldne. Seno se je sušilo izvrstno, a tudi delali so pridno in večinoma — molčé, kar je bilo včasih prav všeč Mihcu, a danes ga je jezilo. Prav tik Janka je na Mihčevem kraju grabila Franica in dvakrat so se ji grablje udele z Jankovimi vilami in dvakrat je Franica vskliknila pol v zadregi, pol vesela: „Ti malik, ti! kaj mi tako zaleta! Hm! Veš, Janko, to je znamenje, da bova še imela zmešnjave — sku — paj.“ — A vse to ni omajalo Janku jezika.

Mihec se je sukaj kakor na vretenu; lotil se je petja, pripovedoval je različne smešnice, da bi ga omajal. Toda Janku so zvenele v ušesih sinočne besede in pa Mihčeva usiljivost, da čim preje pride in reče: „Zinke ni več, vzemi mojo!“

Jezilo je soseda, da je danes tako slabo vspela njegova zgovornost. Kar se domisli nečesa, naglo odpre strajco pod vratom, da so se od daleč golile prsi, pa otre pot nizko pod brado in po plečih in reče: „Pisanka, čuj, nekaj novega!“

Jankova mati se nasloni na grablje in rado vedno pogleda razpetega moža.

„Ne uganeš, komu misli dati Korenika svojo hčer.“ Janko je vzel žepno ruto, zatísnil nos in se ozrl strani mrmraje, da ga je lahko slišala Franica: „Da bi skoro nehali . . .“ Pisanka je pa dejala na glas: „Kakemu Amerikancu, — morda še črnemu, — Bog nas varuj!“

„O, ne; domačinu.“

„Komu?“

„Tistemu Gustlu, ki je bil s Pozornikom tukaj v ponedeljek. Včeraj je bil zopet pri nji; prišel je po biciklu.“ Janko je nehal mrmrati. Nekaj ga je zbudilo pod rebri in skrivaj, a toliko radovedneje je pogledal Mihca.

„Kdo ti je pravil, sosed? Jej, jej, kaj nam ti poveš!“

„Sam sem ga videl, kako je hodil za njo, jo gledal in — hvalil; sedaj je pa tukaj blizu; zganja ljudi z lepa in z grda v Ameriko. Pri tem imata on in Pozornik lep zaslužek; Gustel pa še blizu svojo izvoljenko.“

„Mihec, vi lažete; primojdunaj, vi lažete in opravljate!“ zastavi mu Janko.

„V četrtek sem bil pri Fari; nesel sem plačat nekaj obrestij in nekaj svetih maš, pa so mi pravili gospod župnik, ki menda vendar ne lažejo; vedó pa nekaj več kakor midva oba skupaj. Če ne verjameš, vprašaj Štefana od Fare, ki prodaja jeden dan v tednu razno blago, šest dnij pa dolg čas — boš videl; on je bil zraven, je vse slišal in potrdiril, da je vse tako sam bral v časnikih. No, le reci, če ni res!“

Janko se ni nadejal tako hudih dokazov; stal je trenutek kakor poparjen. Franici je bilo všeč, da ga je spravil oče v zadrego, a tudi smilil se ji je: kako srčno rada bi mu dokazala, da ga Zinka ni vredna, pa Janko ni opazil niti jednega njenih žarečih pogledov. Mihec je razvijal dalje svojo spretno zasnovano sumničenje:

„Štefan pozna Gustla že izza mladih let, ko je delal očetu doma preglavico, součencem v šolah pa nadlogo in pohujšanje.“

Janko je začel dvomiti; le o Zinki ni verjel, da bi govorila z agentom, pa bi njemu ne povedala. A morda — — Dvom je kakor nadležna muha . . .

Mihec je odpel še rokave za pestjo, pehal seno pred seboj na kupe in se zmagovito oziral v hčer in sosedo:

„Meni se je zdelo še tisti dan, ko sem ju videl skupaj, da mora biti tukaj še drugačna moka. E, oči, oči plačajo; saj smo bili tudi mi mladi, hm!“

„Zinka je bolj gosposka, pa drži z gospódo“ potrdir Franica in potegne ruto niže na oči. Hiteča grabiti, je pogledovala Janka, ki se je topil v groznih mukah.

„Pa vendar ni lepo, da je taka, veš Janko“, hotela ga je tešiti; a on se je obrnil strani:

„A, kaj!“ — Vrgel je vile daleč od sebe in rekel prisiljeno mirno: „Mama, jaz pojdem po voz; saj bo suho!“

Šel je pa naglo, naglo h — Koreniki.

Dolgo so čakali voza.

(Dalje.)

Na arabskem vseučilišču v Kahiri.

(Spisal dr. Karol Pečnik, mestni zdravnik v Aleksandriji.)

(Konec.)

Sedaj je treba, da se ozremo tudi na zgodovino našega vseučilišča in njegov pomen, njegovo veljavo v sedanosti.

Leta 638. je podjarmil Amr ibn el-Asi, vojskovodja halifa Omarja, staroslavno deželo

piramid; tri leta pozneje je padlo ponosno mesto velikega Makedonca, Aleksandrija, fanatičnim četam iz Hedžasa v roke. Svetli časi, ko je bila Aleksandrija zibel staremu krščanstvu, bili so že davno minuli, središče grške lepe vede in

To in ono v selu,
No pa té besede,
Ki jih ženstvo dela.
To pač niso vede.““

Kapelan pa pravi:
„Oče, kar povejte,
In skrivnosti tacih
Pri nas ne imejte!

Saj že dolgo čujem,
Kar velé seljaši,
Da bo ženitnina
Letos v hiši vaši.“

„Tudi jaz to čujem“,
Nadučitelj pravi,
In trditvi svoji
To-le še pristavi:

„Tine sè ženitbo
Več ne bo odlašal
In pri vas najprvo
Bo za Minko vprašal.

Vi mu boste hčerko
Pa gotovo dali,
In ne boste snubcu
Temu se vstavljali.

In ko ženitnino
Bodete vršili,
Kaj, župan, da boste
Tudi nas vabili?“

Ko bi bil Puranu
Kdo opazal lica,
Videl bi, kakó je
V nje šla rudečica.

Zdi se mu, Puranu,
Da ves svet se meša,
Da celó gospodom
Zbranim pamet peša,

Da se zdé te čenče
Tudi njim resnica,
Da i njim ni Minka
Nič več kot kmetica;

Kaj, da ne prišteva
Nihče ga h gospódi?
Kdo bi se ne zjezil,
To ni kar si bodi.

Vidi se, da jeza
V njem je dovskipela,
Vendar jo še tlači,
Mirnega se dela

Ter veli: „Res čudne
So baburske klike,
Da imajo v srenji
Tólike jezike.

Rad bi znal, če kóga
Hčer bi vzela naša,
Da za privoljenje
Mene se ne vpraša.

Reči moram tudi,
Da vsakdo ni zanjo;
Tine, sin sosedov
Naj ne misli nanjo.

Naj je dober Tine,
Varčen, skrben, maren,
Naj le pri kmetijstvu
Bode gospodaren;

Vendar sin sosedov
Ni, ni za Puranje,
Ker v njegovi glavi
Je preplitvo znanje.

Glejte našo Minko,
Umnega dekleta!
Moram pač dobiti
Vrednega jej zeta.““

Še bi govorili
Pri županu gosti,
Pa so spodleteli
Kakor nož ob kosti.

Tudi se je zunaj
Že močno zmračilo.
In domu bi skoraj
Čas že iti bilo.

Poslové se torej
Gostje pri Purani,
Vsak držeč za Minko
Dar srebrn ob dlani.

Sežejo še v roke
Dobri mami Špeli
In pa Minki zali,
Danes prav veseli:

„Lahko noč“ in „Z Bogom!“
Ter odprejo duri,
In zvrsté domú se
Prav ob sedmi uri . . . (Dalje.)

Čez morje.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

V nedeljo je res prišel Gustel h Koreniki, dajal za vino, laskal se Zinki, govoril o razmerah v Braziliji in doma ter vstrajno ponujal Janku pijače. Hotel ga je pregovoriti, naj se odpravi z drugimi čez morje.

„Tam dobodete kos zemlje, kakor si ga izberete. Kaj je pa tukaj? Biriči, upniki in židje vam preté vsak dan vzeti to malo, kar imate. Poleg navadnih pozdravil, katera raznašajo razni eksekutorji in selski pandurji, morate plačevati

še za vzdrževanje cerkve, šole, duhovnikov in njih pomočnikov, cerkvenikov in učiteljev, ki se lepo redé ob vaših žaljih in se vam smejejo, ko morate ob nedeljah popoldne — namesto v gostilno — s praznim žepom in žejnim grlom domov.“

„Da se mi kdo posmehuje, nisem še slišal; ako pa gre kmet namesto v gostilno — domov, gre domov, in dokler bo tako hodil, bo še dolgo hodil domov — srečen in zadovoljen.“

„Pa si-li zadovoljen, moj dragi? Sedanje razmere treba predrugačiti; čemu bi imel jeden

vse, sto drugih pa prazne roke in prazen želodec? Bogatini si kopičijo zaklade, masté se v obilnosti, ne poznavajoč težav in nadlog, ne vedó kaj je življenja bridkost, imajo nebesa na tem svetu. A siromak, ki ga stiskajo, siromak, kateri jim pomaga v potu svojega obraza množiti bogastvo, katerega pa doma čaka lačna žena s kopo nedorastlih, razcapanih otrok — nima-li že tukaj pekla? — Sestradani otroci vpijejo noč in dan: Ata, kruha, kruha! Pa kruha ni zadosti nikoli.“

„Res, bogatin bi moral utrpjeti nekaj svojih brezpotrebnostij, ko ne dela nič, se ne uči in ne zna nič kakor upravljati čas in denar, pa kako upravljati? Bil sem vojak in videl nekaj mestnega življenja“, potegne za njim Janko.

„Vzeti mu treba, vzeti — s silo ali pa z zvižajo!“ nadaljeval je naglo agent v nadi, da je Pisanec že na pol pridobljen.

„Morda bi pa dal sam“, pristavil je Janko porogljivo, hoteč nasprotnika pred Zinko pošteno osmešiti. „Slišal sem, da je prišel nekoč mož vaše vrste k bankirju in rekel: ‚Gospod, vaši milijoni so tudi naši. Razdelimo jih; jaz hočem takoj svoj del — ne morem čakati!‘ — ‚Pač labko, če se vam tako mudi, odgovori milijonar povse mirno. ‚Štirideset milijonov imam, toliko milijonov nas je v državi, torej, prijatelj, na-te tukaj-le goldinar — pa sva bot.‘“

Zinka se je prav srčno smejala.

„To je pripovedka, moj ljubi Pisanec!“ ga ustavi Gustel. „To se ne pravi premeniti red človeške družbe; zaradi tega bi milijonar še naprej nabiral dobičke in siromak bi se ne izkopal iz dolgov. To treba zaprečiti z umnimi naredbami.“

Janko je baš pogledal zvedavo, kakšne naredbe misli, ko se je zunaj ustavil voz, iz voza pa je stopil bogat tujec iz Trsta, za njim Pozornik. Po nalogi upnikov sta prišla pogledat in cenit Korenikovo posestvo. Tujec, ki je mislil kupiti vse skupaj, stopil je v hišo, pozdravil v tujem jeziku, pogledal Janka dvakrat, a Gustla vsaj petkrat.

„Torej, signor Giorgio, kaj bova pila?“

„Kar izvolite, gospod“, odvrnil je ta vljudno italijanski.

Ukazala sta si prinesiti vina in začela pogovor.

Janko jih ni umel, pa je šel v kuhinjo, kjer je oče Korenika napravljaj skupni račun svojih dolgov, obrestij, tožnih troškov, vknjižb in zaostalih davkov. Ostrmel je ob velikanski vsoti; tudi drugi so ostrmeli, a še najbolj France, ki je mislil še trdneje kot oče, da mora ostati lepa gotovina.

Janko in Zinka sta stala nekoliko v stran od drugih.

„Ta-le menda res misli na-te“, pokaže on skrivaje nazaj v pivnico Gustla.

„Morda“, skomizgnila je z rameni in nadaljevala je mirno ter odločno: „a jaz bom mislila na-te, naj me ženejo tudi na konec sveta.“

Mati jo je pogledala sočutno, oče pa ni utegnil, zvil je papir in šel v sobo kazat tujcu — ostanke nekdanjega bogastva.

Po odhodu tujca in Pozornika je ostal Gustel z Zinko nekoliko časa sam in se primaknil bliže.

„Gospodična“, je rekel, „vi bodete še srečna v Braziliji. Vaša lepota, vaše — —.“

„Pri nas smo samo dekleta!“

„No, no! Če niste, pa bodete gospodična. Takšna dekleta ne smejo ostati na kmetih.“

Neverjetno ga je pogledala in se obrnila v stran, hoteča oditi.

„Čakaj, srček, čakaj!“ Stopil je za dekletom do vrat in ji zabranil odhod, a čuvši zunaj stopinje, se je umaknil.

Vstopil je Korenika in za njim Pisanec.

„Ali mislite vi zares braniti, da bi si bogatini ne nabirali bogastva? Ta-le Tržačan je bogat, a dobi še Korenikovo posestvo. S tem, da spravljate ljudi v Ameriko, godi se ravno nasprotno.“

Radovedno je pogledal Janko Gustla, kako se opraviči.

„Moj ljubi, to so izjeme, pa take, ki morajo odločilnim krogom jasno in prepričevalno kazati, da je kmetiški stan potreben preosnove in podpore. Sicer pa vi ne bodete prvi, vi na deželi ne bodete začeli izpremembe v človeški družbi; to storé meščanski delavci. Toda pripravljeno mora biti povsod. Vi nas morate slušati in umeti, pa bomo veliko bliže končni rešitvi delavca-trpina. Tudi delo je namreč kapital, je denar, a tega nimajo bogatini. Ti naj bi skrbeli za onemoglega, bolnega delavca, skrbeli za njegovo dušno in telesno srečo, vzgajali mu deco in puščali od prodanih izdelkov neki odstotek čistega dobička za razne, nenavadne potrebe.“

Te besede so jako ugajale Pisanecu, zato ga je vprašal, ko se je vrnila Zinka z novo pijačo:

„Kako pa mislite pomagati kmetu s temi litanijami?“

„Znižati mu davke, zaprečiti vojske — koliko stanejo vojaki! — znižati previsoke plače in pokojnine, prepovedati židovske špekulacije pri prodaji poljedelskih surovin, odpraviti previsoke carine; zato bi pa obdačili velekapital, dobičkarstvo na borzi in v loteriji. Podpirali bi znatno kmetijske zavarovalnice in zadruge. To bi stanu dalo novo moč.“

„Ali imate v Ameriki že vse to?“

„Ne še —, pa bo kmalu.“

„Če ne bo prej pri nas; le pridno delujte, gospod!“

„Pri vas pride vsaka stvar prekasno.“

Niso se umeli. Z mrakom je Gustel zajahal kolo in odšel, za njim Pisanec, ki ni mogel vstrpeti, da sta bila Korenika in njegov sin tako dobre volje, ko so jima prodajali dom.

Težje kakor Korenika sta prodajala svojo zemljo Skončnik in Ščip; morala sta jo namreč prodajati sama. In zopet so pokupili kose njunih zemljišč taki, ki imajo vsak dan vsega v izobilju. Stranska vas je dobila nekaj novih vaščanov in s temi precěj drugačno lice. „Amerikanci“ so se čutili v njej že nekako — tuje. Opravili so sv. izpoved, plačali nekaj sv. maš, pozdravili domače duhovnike, učitelje, sorodnike in znance. Ženske so se jokale, moški so se držali kisló. Skončnik je rekel v šoli, kjer se mu je dotlej vzgajalo šestero otrok: „Sedaj — ko sem vse prodal — sedaj šele vidim, da nimam res nič kot otroke. Sedaj sem res — res siromak, če mi ne pomaga sam Bog . . .“ In debela solza se je možu utrnila po gubavem licu.

„Oče! otroci vam bodo pomagali!“ so ga tešili, pa je neverjetno pokimal. Ni bilo slovo lahko.

Korenikova Zinka je šla tisto jutro pred odhodom pozdravit tudi mater Pisanko. Z Jankom sta stavila na to slovo zadnjo rešilno nado, češ, morda bo kaj uspeha. Oče Korenika je že imel potni list tudi zanjo, vožnjo je plačal tudi kakor za druge in med vsemi je skrbel še najbolje zanjo, morda zato, ker je bila zadnje dni tako tiha in otožna. Imel je tudi on srce, dasi globoko, globoko . . . Mati je sočustvovala s hčerko in bi bila zadovoljna tudi, da uide. „Jaz sem že stara; mnogo več ne bom koristila na svetu. Če umrem tukaj ali tam za morjem, ne bo veliko škode, a ti tako mlada, tako cvetoča! — Naj bi Pisanka pomislila, kako je ona lovila moža!“

Tudi mati se je nadejala, da se hčerki zameje sreča vsaj zadnji hip. — Zinka je prišla k Pisanki.

Janko je vidno zamišljen nekaj iskal v družinski sobi in se delal, kakor da ne vidi, kdo je smuknil mimo okna v vežo.

„Mama, mama!“ je zaklical v kuhinjo, da bi se pomenili poleg njega, kakor je bilo dogovorjeno. Pisanka je baš krmila perjad in stopila s polnima rokama turščice na prag:

„Prav, da si me poklical; veš, ravno sedaj je stopila v vežo Korenikova Zinka; — pa veš, meni je ljubše, da ne vidim, kako je žalostna.“

„Mama, lepo prosim“, začel je Janko veselo, češ: dobro kaže!

„Naj bo, no, veš — z Bogom ji bom že rekla; saj je prav, da odhaja . . .“

V tem trenutku je bila Zinka že na vratih, Janko se je pa obrnil v stran in si na levi polovici grizel brke.

„Z Bogom, mama! Oh! . . .“ zaihtela je Zinka in se naslonila ženi na ramo; ta se je umaknila in ponudila deklici samo roko. Janko se je naslonil na materino postelj.

„Srečno potuj! Bog s teboj, Zinka; saj medve sva se malokdaj srečali v življenju, — dal Bog, da bi se v večnosti!“ Janko je nevoljno zahrkal in — zopet so trpele brke, one lepe brke . . .

„Mama, oh! Tako rada sem vas imela!“

Zopet je bila Pisanki na jeziku ostrá beseda, pa sinov pogled jo je oplašil.

„O, mamica, mamica, kako rada bi, pa ne ostanem — zakaj ne ostanem pri vas, o —“ Naprej ni mogla.

Sedaj se je zdelo Janku, da je pravi čas, ko bo treba poskusiti še zadnje sredstvo.

„Ali bi ne bili — lahko mi — trije — srečni? Mama, pomislite: midva z Zinko in vi — —.“

„Meni, hvala Bogu, še ni krivice, tebi je tudi ne bo, če me boš slušal, in Zinka pa — no, ona pojde z očetom v Ameriko; nama ni treba. A njej — Bog vedi, kako ji bo še dobro! — Z Bogom, Zinka! Srečno potuj! — Moram ven: ta kurja nadlega mi ne dá mirú.“

„Čakajte no, mati!“ vpil je Janko. Mati se je ustavila:

„Kaj bo še?“

„Toliko bo še, da vam povem, kdo bo naša prihodnja nevesta.“

„I, kdo bo? Mihčeva Franica, dokler bom mogla gibati s tem-le“, rekši mu je pokazala mazinec leve roke.

„Ta-le moja Zinka, pa nobena druga. Mati, le pomislite, vi ste bili tudi mladi —.“

„Pa so me prisilili, da sem prišla v hišo; nisem se nikomur ponujala.“

„Moj oče vas niso marali — pravijo — pa ste pobegnili iz same žalosti, a zato ste se smilili očetu, in iz usmiljenja — pravijo —.“

„Da, iz usmiljenja sem ga vzela, prav iz usmiljenja, tako je.“

„Da so vas oče vzeli — pravijo, vsi pravijo — —.“

„Seveda pravijo; pa ko bi ne bila marala zanj, bi ga ne bila vzela; ko bi pa on ne zame, bi ne hodil za mano, veš, tako povej tistemu, ki hoče stvar bolje vedeti kakor jaz, veš! — Ta vrag brskavi! Š-š-š-š!“ Kmalu je bila zunaj.

Janko in Zinka sta se spogledala kakor za padlo zaveso ponesrečena igralca.

„Sedaj sva ločena, Janko!“ dé ona z otožno-mirnim glasom.

„Nikoli!“ pristavi strastno Janko v svesti si odločilnega trenutka; — „moja mati ne bodo trobili sodnjemu dnevu in ti ne boš vedno mladoletna.“

„Dotlej boš že srečno oženjen s Franico!“

„Ne z drugo kakor s teboj, če me počakaš.“

„Kaj, v Ameriki?“

„Saj ni na koncu sveta!“

„Če ne vzameš Franice.“

Gotovo bi bila še dolgo sanjala o prihodnji sreči, da ni stopila k odprtemu oknu Pisanka, ki je na ves glas pitala perutnino na dvorišču.

„Janko, kaj si zabil, da je ječmen že naložen za mlatev na skednju: Udari, udari!“

Zinka je odšla, molče, potrta, uničena.

Tisto popoldne Janko vendar ni mlatil ječmena. Ko so odhajali „Amerikanci“, je prišla vsa vas skupaj; tudi Janko ni ostal doma, dasi ga je ustavljala mati.

Stiskali so jim roke, priporočali Bogu in angelu varihu; drugi so naročali, naj pišejo, kako se jim je godilo med vožnjo, kako so jih sprejeli „tam doli“; če so dobri sosedje, dobra voda in dobro vino; nekateri so jih celo prosili, naj ne zabijo, ko bodo kaj pošiljali domov, priložiti pest kave in kak cekin.

„To je znamenje slabih časov“, govorili so ostali vaščani. „Kdo je slišal kaj takega v Strancih, kjer niso kupovali drugega kakor sol in milo, pa denarje so imeli in polne hleve živine.“

„Pa še huje bo na svetu“, modrovali so osiveli možaki; „sedaj se vse gosposki nosi, gosposki je in gosposki — dela. To je zlo! Dohodki se krčijo, a troški rastejo; mora vse, mora nazadovati.“

Bolj v ozadju je stala Spetičeva Nana z rokami navskriž in govorila:

„O, srečni, srečni ljudje! Ti gredó v sveto, v Kristusovo deželo, kjer so sveta mesta: Nazaret, Betlehem in svete štenge. O, srečni, srečni! Nana ne more, ne sme...“

Amerikanci so jo gledali neverjetno, češ: ako ne prav tje, vsaj blizu pojdemo, če Bog dá.

„Z Bogom, z Bogom!“ so hripavo pozdravili izseljenci, ki so bili že več ali manj „okrogli“. Oče Korenika je otepal viržinko, sumljivo se gugal in gledal topo na desno in levo, kakor da ima silno breme na plečih —, pa solze so mu igrale v očeh. Tudi on je pokusil danes nekoliko več pijače, katero je plačal z novci prodanih ostankov nekdanje Korenikove slave. France je pogledal očeta, mater, sestro in zavriskal, da je odmevalo v deveto vas, zakaj glas ni šel samo skozi zidovje, marveč tudi skozi vsa ušesa; potegnjen je klobuk na levo uho in udaril po konjih. Še so zaplapolale rute v zraku zadnji pozdrav, pa so solze zakrile vid odhajajočim

in ostalim Strancem, moškim, ženskim in otrokom. Izza ogla na koncu vasi je skočil na Korenikov voz tudi Janko Pisanec in spremil domačine na postajo Št. Peter. Mati boječa se, da hoče nalašč pobegniti z Zinko, hitela je za vozom, kolikor so jo nosile stare noge. Z voza kričaje jo je moral potolažiti:

„Ne, ne, mama! Pridem nazaj iz Št. Petra, za nekaj let pa tudi Zinka iz — Amerike. Ne bojte se, mamica!“

Koreniki so bile malo všeč te besede, a vendar je molčal in si mislil: Imela sta se rada; pa mine leto, dve, ona pride v druge kraje, med druge ljudi, njemu vsilijo bogato nevesto, in vse bo pozabljeno.

Drrr — je ropotal voz in še hitreje njegove misli iz svetle sedanjosti v sivo prošlost. Francetov bič je žvižgal po konjskih hrbtiščih. Kmalu so bili „Amerikanci“ med silno množico na postaji. „Živela 'merka! — Živela Brazilija! Živeli ameriški Slovenci! — Z Bogom! Srečno! — Pišite kaj! Ne zabite nas! — Pozdravite mater! Pazite na otroke! — O, ko bi jaz vedel — —“ Vzklikov brez konca in kraja, kakor da se poslavlja vse siromaštvo iz pivške doline za vse večne čase. In izseljenci? O, ti so se držali tako potrto in topo, kakor da res gredó po smrt v tujino.

Pozornik in Gustel sta bila vesela tako dobre kupčije. Gustel se je takoj pridružil Zinki in jo smehljaje — ščipnil v roko, da je nemilo zavrnila in se naslonila k Janku, rekoč:

„Bog te živi, dokler se ne vrnem.“

„Čez dve leti, oče Korenika, vas bova prosila“, je govoril Janko.

„Kje bo Zinka čez dve leti!“ se je čudil Korenika in neobčutno segel Janku v roko. Gustel je stal nekoliko v stran, zadovoljno iskal sledove brk pod nosom in poželjivo opazoval brhko deklico.

„Še jedno minuto, pa odrine vlak. V vozove!“ je velel Pozornik in zopet je bilo joka, poslavljanja, pozdravljanja, poljubov, naročil, solzá in bridkih tožb, kakor da se tu neha zlo in začne dobro.

„Onega-le se pa varuj, Zinka!“ ji je pošepnil Janko ter ji zadnjič pogledal v oko, stisnil ji roko, potem pa še deklo k sebi — ni se mogel premagati.

„O, da bi umrla tako-le pri — te — bi“, pa brat jo je že vlekel za krilo in silil za seboj v voz. Onesveščena je omahnila med domače. Sprevodnik je zaloputnil vrata in Janko je ni videl več.

„Adijo, kranjska dežela!“ je vzdihnil Korenika; vlak je zastokal in prhnil, in izseljenci so se jeli bližati neznanim krajem, neznanim usodi.

V.

Mihčeva Franica se je vèdla takoj po odhodu Korenikovih kakor srečna nevesta. Pisanka se je ž njo posvetovala o važnejših stvareh, Franica ji je pa rada pomagala, kjer je mogla. Mihec je zadovoljno stopal k sosedu in zopet domov, kar po bližnjici čez vrt; Janko se je otresal ljubeznivosti — neizbrane neveste. Danes ga je čakal na mizi ličen šopek cvetja, jutri „odpustki“ s semnja ali božje poti, naslednjo nedeljo dragocena ruta, zavoj dišečih smodk; neko jutro je dobil na mizi lepo belo srajco, skrbno in umetno vezeno ter odičeno na prsih z dvema rdečima — gorečima srcema . . .

Kakor druga, je tudi to darilo Mihčeve Franice Janko samo pogledal, a spravila je je mati.

Ko je odleglo silnejše delo, posedal je Mihec pri Pisanki cele večere, govoril o marsičem, a največ o svoji hčerki. Neredkoma se je tudi Franica pridružila vasujočemu očetu in tedaj je bila srečna, dasi je Janko obračal besedo tako in tako in govoril o vsem, samo o ženitvi ne.

Mihec in Pisanka sta o takih prilikah dosledno sukala razgovor tako, kakor da Janko upravlja že obe posestvi.

Ko sta pozno zvečer ostala sama, tedaj mu je mati obično govorila:

„Vidiš, ali ni bolje, da ti imetje raste, kakor da bi se z ženo brez dote zakopal v dolgove?“ Janko je molčal, a misli so mu uhajale čez morje v neznane kraje . . .

Če ga je zalezal Mihec kje na samem, pri delu ali na senožeti, prigovarjal mu je:

„Pozabi na Zinko; če nima že — Gustla ali koga drugega, — ga že dobi, prej ko bo dolgo. Ali pomni kdo, da je bil gospodar v Strancih — gospodar, krepak in čvrst, pa — brez gospodinje? Verjemi Janko, to se ne spodobi!“

Pisanec je stresel z bujnimi lasmi, potisnil klobuk nazaj in rekel:

„Potrpite, sosed! Ko pride čas, pride tudi to!“ Mihec je zapel dva, tri gumbce na telovniku in ga zavrnil:

„Kolikor časa vem, da se ženiš, vem tudi, da govoriš tako; torej, če me ne boš slušal in vedno samo govoril tako, pa ostaneš — naj ti mati danes, jutri — umre — samec, ki boš imel svojca kolikor — Bog brata.“

Mihec je zopet prepenjal telovnik in jopič, čakal, potrpel, a dosegel nič.

Janko se je vstrajno branil in vstrajno hodil na pošto k Fari vprašat po pismu iz Brazilije, — zaman.

Nekoč sta stala Mihec in Pisanka ob napajališču zvečer, ko je že goved odšla domov. Bilo

je južno vreme, in megla, tako gosta kakor egipčanska tèma, ulegla se je na Strance.

„Kaj deš soseda: menda iz najjnih rečij ne bo kmalu zakona.“

„Počasi gre, počasi, a potrpi, gre gotovo; tako bo kakor hočem jaz, pa nič drugače — z lepa ali z grda. Ne boj se!“

Morda bi bila zastavna gospodinja še kaj povedala, kdaj bo, ali tam pred njima pet ali šest korakov se je stemnela temna megla še huje in iz megle se jima je bližala moška postava. Razšla sta se, zakaj neljubi prišlec je bil — Janko, prihajajoč s pošte od Fare, kakor obično, prazen. Prišedši na mesto, kjer sta stala, zahrkal je nevoljno, nekaj pomrmljal polglasno —; morda je slišal . . .

„Živo pismo, živo pismo, Pisanec!“ ga je pozdravil neki dan pri Fari Štefan in hitel imenitno natezati brke, dobro vedé, da bo vprašal še kaj družega.

„Kako? Kaj? Kdo?“

„To je preveč vprašanj hkrati; prosim — le po vrsti!“

„Odgovorite vsaj jedno!“

„Naj bo, — ker ste vi; notri pri meni — pokazal mu je s palcem čez ramo — pije vrnivši se ‚Amerikanec‘ Žerjalov Pepe iz Landola; tisti, ki je šel pred sedmimi leti s Pozornikom v Ameriko.“

„Je bogat?“

„Pravi, da si je prihranil nekaj stotakov, pa je delal in stradal ves čas tako, kakor ni vsa leta doma. Sedaj se misli takoj lotiti dela, a drugače — pametno.“

„Morda je videl kaj naše Strance?“

„Samo slišal je o njih — pravi, zakaj daleč — da so od morja, obdelujejo kavo — grofom — ter jedó riž in fižol, pijó slabo vodo, obirajo nadležne mrčese, spé v velikih lesenih kolibah in — pasejo mrzlico. Zaslužek je — pravi — od števila grmov.“

„A, a, a! Tudi Korenika?“

„Seveda, pa rad; njegova žena ne, ker je — pravi, umrla na morju in so jo vrgli ribam.“

„A, a, a! Kaj pa sin in hči?“

Mož se je zamislil, nasmehnil in zopet imenitno potegnil obe ‚krili‘ brk:

„Hm, hm! Zinka, kaj ne, in France, ali kako so ga že klicali! Vem! Nič ni povedal — je lagal trgovec in si mislil: ‚Ako mu vse povem, Pepeta niti ne obišče; oba skupaj bi pa vendar — v sedanjih časih je vse dobro — izpraznila nekaj poličev.‘ Nevoljno se je Janko odpravil; Štefan je pa spoznal, da kaže sedaj gotova, očitna izguba. „Tukaj notri je — pri nas, pri meni — morda ve. Pojdite ga vprašat!“

Janko je stopil skozi prodajalnico v pivsko sobo, kjer je sedel pri peči ob praznem pol-

litru njemu popolnoma neznan človek. Revno oblečen, bleđ, zarastel, suh in tih se ni mnogo menil za redke goste. Pisanec je moral upravitelj vanj, da sta se domenila. Pokazal mu je nekaj ameriškega drobiža, povedal več žalostnih doživljajev, o Korenikovih pa mu ni povedal nič več kot Štefan. Janko je še izrekel nado, da se morda kmalu vrnejo bogati, gospodski in srečni kakor Pozornik, ki kaže misli zidati veliko in lepo hišo v Postojni.

„Kaj, Pozornik? — Ta je preveč zvit in prelen, da bi delal brazilijanskim grofom tlako in se pekel pobiraje kavo na solncu. Ono leto se je že v Genovi izgubil od nas, pozneje smo ga videli, ko je hodil z gospodo po mestu. On ima od vsacega izseljenca lepo nagrado in poleg tega tudi dovolj kosmato vest in menda tudi — če ne trje — vsaj železno srce. Zidal pa ne bo v Postojni, vsaj sedaj še ne, ker mu bolj vrže, odirati uboge izseljence pri izmenjavanju denarja v Vidmu in slednjič v Genovi. Pomaga mu pa nek Gustel — —“

„E, ga poznam, ga.“

„Tudi mene sta nagovarjala, naj potegnem ž njima in hvalim Ameriko, pa sem rekel: ‚V Ameriki ni za lenuhe, je veliko slabše kakor doma; pridni pa živi povsod in — kar je res, je res — marsikje drugod lažje kot pri nas doma.‘ — Pa sta se mi smejala in rekla, da je vsak človek neumen, če ne govori — za svoj dobiček. Jaz imam tako srce, da ne morem. A Gustel mu je obljubil, da pride kmalu zopet v naše kraje; sedaj bo namreč brezplačna vožnja.“

Prav zvesto je poslušal Janko, ko se je ‚Amerikancu‘ razvezal jezik; le novica o Gustlu ga je razveselila na pol: če se vrne, mu vsaj kaj pove o Zinki; morda je pa že njegova... Vedno huje ga je vznemirjala ta misel. Slednjič je poklical še drugi polič, nalil tudi Pepetu in vprašal nestržno:

„Ali ste poznali Gustla že prej?“

„E, hej! Je bil z menoj v Braziliji in se celo udeležil vstaje, seveda s tisto stranko, ki je takšno najemščino dražje plačala.“

„Lep človek, ne?“ je nadaljeval Janko in glas se mu je tresel, kakor da se je že njega lotila brazilska mrzlica. „Je že o-že-e-njen!“ Pepe ga je pogledal sumljivo, se nasmehnil, da je Janku zatrepetalo srce pod telovnikom, in dejal:

„Eh, ože-njen! — Kolikor ga jaz poznam, ni, in ne bo nikoli; katera bi ga neki vzela? Mogoče ciganka, pa še ne vem. — Ko je dovršil štiriindvajseto leto, je prišel po doto iz Amerike ter zabobnal štiriindvajsetsto goldinarjev v malo mesecih, potem je — ozdravel. Vrnil se je v Brazilijo, pa zopet nazaj — ne vem že kolikokrat. Lovi se od zaslužka do zaslužka, po največkrat je lačen, dasi umen in

prebrisan človek. Takšnemu ne diši resno, jednako komerno zakonsko življenje.“

„Tako je, tako!“ je prav rad in nagloma pritrdil Janko in trčil s Pepetom, ga zahvalil dvakrat trikrat za novice in odšel; bilo je že mračno.

Nagibal se je h koncu že četrti mesec, in Pisanec je zaman pričakoval lista iz Brazilije.

Bližala se je zima, in marsikoga je tlačila skrb, kako preživi s pičlim pridelkom in še pičlejším zaslužkom mnogobrojno družino. Ljudje so zopet kakor po rešitelju povpraševali, kdaj pride iz Vidma Pozornikov Gustel, da jih brezplačno spravi čez morje.

Gustel se je mudil po drugih krajih na Slovenskem in nabiral „izvoljence za obljubljeni deželo“. Ker so pa nekateri neučakljivi kar naravnost pisali Pozorniku, usmilil se jih je le-ta ter jim poslal nabiralno polo in nekaj dni pozneje Gustla.

Ponosno je velel ustaviti prvo adventno nedeljo pred nekdanjo Korenikovo gostilno, stopil iz kočije in vprašal:

„Kje so tisti, ki bi bili radi najprej v Ameriki?“

„Vsi smo tisti, vsi tukaj, gospod“, zagrmelo je kakor v cerkvi pri litanijah. Pet ali šest možakov je namreč stalo pred gostilno; ti so o Gustlovem prihodu spoštljivo dregnili s palcem ob rob kožuhovke. Gustel jim je prijazno odzdravil in si pogladil še vedno neznatne brčice pod nosom.

„Živio Gustel! — Gospod Gustel, živio!“ so popravljali drugi, ko je stopil v pivsko sobo. Bilo je še vse po starem, samo nekoliko tujih obrazov — novih Strancev je sedelo med gosti; pili so pa prav tako brezupno kakor o prvem odhodu. Tudi Gustlu so ponujali, meneč, da jih vsled tega rajši zapiše med „izvoljence“.

„Hvala lepa! danes ne pijem; imam še veliko opravila!“

Odložil je težki kožuh, slekel rokavice, pogledal na zlato uro, pogladil prav brezpotrebno stisnjeni trebušček in menda slučajno zadel ob zlato verižico, da je zablestel veliki medaljon po sobi in skoro oslepil pivce; kočijažu je ukazal pol litra, sam se je pa obrnil mehko in sočutno po ljudeh:

„Slabo vam je, kaj ne?“

„Slabo, gospod! — vsak dan slabše! Še nikoli niso toliko prodali za davke v naši vasi kot letos. Tako je!“

„Kaj hočete! Ali bo še slabše vsem tistim, ki si ne marajo pomagati! Verjemite, bogatin ima vse dobrote, ubožec vse nadloge in — davke.“

„Tako je, tako! Živio, gospod Gustel! Kaj počnejo naši ‚Amerikanci‘, ki so šli avgusta meseca čez morje?“

Agent ni vedel iz prva kaj odgovoriti, ker je zagledal med gosti tudi Pisanca, o katerem je vedel, da ni prijazen izseljevanju in pa — da ima resnično pismo iz Brazilije. Tega moram najprej ugnati — si je mislil, zakaj če ima v pismu vse risano po resnici, bodo ljudje prej verjeli pismu kot meni. — Nevoljno se je namuznil in rekel:

„No, Pisanec, prijatelj! Kako vam je že kaj?“ in segla sta si v roke: Janko mirno, skoro nemarno, Gustel pa burno in strastno.

„Vi ste dobili te dni nekaj iz Brazilije?“

„Nič dobrega, gospod.“

„Vam je pisala zaročenka?“

„Da, iz Rio de Janeiro; saj lahko preberem.“

„O, prosim!“ je vzkliknil Gustel in pomeril Pisanca neprijazno od nog do temnih kodrov na čelu. Nastala je tišina kakor v cerkvi, kadar se vsi odkašljajo. — — „Prej ti nisem mogla pisati; ko sem videla, kako so vrgli mrtvo mater v morje, sem nevarno zbolela. Naši so stopili na suho, mene so prenesli v bolnišnico, kjer sem preživela ali pretrpela šest tednov. Oče so mi pisali dvakrat, naj pridem za njimi, ko ozdravim, pa zdravniki so mi odsvetovali, češ: ako ti že tukaj ne ugaja podnebje, naj te tam kar izbrišejo. Rekli so, da me spravi mrzlica. — Zato sem ostala v mestu in dobila službo v odlični družini. Na mesec zaslužim veliko in radi me imajo; le škoda, da ne znam tujega jezika. V enem letu si upam prislužiti toliko, da se vidimo v domovini. Bog mi ohrani in utrdi zdravje! — —“ Gustel je nevoljno zahrknil, ker mu že to ni bilo všeč, da si želi nazaj; slutil je pa, da pride še kaj sitnejšega. Velel je prinesiti liter vina; v tem času je Janko rad izpustil one vrste, kjer je trdila, da opravlja delo hišne postrežnice še v dveh drugih hišah, da bi čim prej več zaslužila. — Potem je pozdravila njegovo mater, nekaj sosed in tovarišic in naposled še njega, pa to je bilo pomazano s — solzami kakor tudi mnogi „z Bogom!“

Gustel je izkušal nepovoljni utisek pisma zmanjšati, in to se mu je večinoma tudi posrečilo. Hrupno je ponudil Pisanču stol in mu natočil pijače: „Pijte, prosim — ste se utrudili s čitanjem.“

„Hvala lepa!“

„No, vidite, možje, da ni res tako hudo, kakor so raztrabili!“ — Potem je poklical za ostale nekaj „štefanov“.

Začel se je nabor brez izjeme, brez pomisla, in še vedno se je polnila soba. V dobri pol uri so bile mize polite z vinom in žganjem, zrak poln tobačnega dima, vsa soba pa polna krika, vika in vinskih duhov.

„Do Vidma plača vsakdo sam železnico“, kričal je Gustel, „naprej plačamo mi in pa

brazilska vlada. — Tako po ceni se še niste vozili, Stranci!“

„Dobro, hvala gospod!“ — In zopet so mu gugajoči se možje ponujali pijače. Ni se več izgovarjal, zakaj veliko opravilo je končal uspešno. Gustel je pil, pil in zabavljaj vsemu; kar je v Evropi.

„Vi ne marate v Brazilijo, Pisanec?“

„Po kaj?“

„I, po — nevesto — — Šibka stvarca; če še ni zdrava — —“

Janko je pristavil na videz ravnodušno:

„Saj se vrne kmalu, upam.“

„Prav, prav, Bog daj srečo! Lahko noč!“

Gustel se je odpeljal. Pivci so se še nekoliko časa ob plačani pijači navduševali za novi svet, potem so sukali prazne kozarce v rokah, pa so jo potegnili drug za drugim, zadnji Janko. Prišedši domov, se je čudil, da ni še matere, a še bolj se je začudil, ko so mu povedali, da je že od popoldne pri Mihcu. „Nekaj snujejo proti meni“, je govoril sam s seboj, pogledal goste zvezde na nebu, stisnil tesneje sukajo okolu sebe in rekel: „Tudi jaz jim zasnujem jedno, da bo za vselej.“

Dolgo ni zaspal, v mislih se je bavil z Zinko, ki v daljni deželi zanj boleha, zanj trpi. Zjutraj zgodaj je ponovil prejšnje trdne sklepe in prišedši od zórne maše je stopil odločno k materi.

„Zinka mi je pisala, mama.“

„Saj sem vedela, da ne bo brez tega.“

„Pisala mi je, da v kratkem zasluži toliko, kolikor potrebuje za pot k nam.“

„K nam?“ Materi so se nasmile obrvi.

„Ako ne dovolite, pojdem brez vas in vašega dovoljenja v Ameriko.“

„Po kaj?“

To nenadno vprašanje ga je spravilo za nekaj časa v zadrego.

„Bom delal za vsakdanji kruh, kakor moram tukaj.“

„S tem me hočeš siliti, da jo vzamem v hišo?“

„Nič siliti; jaz sem sam svoj gospodar.“

„Jaz pa gospodinja.“

„Pa gospodinjite in gospodarite še za-me; od danes naprej bom čakal z drugimi naznanila, kdaj odpotuje parnik iz Genove v Brazilijo. Tudi moj oče so šli za vami na Koroško — ste pravili —. Tako je, mamica! Vse vemo...“

„To mi očitaš! Oh, oh! Sama ostanem, sama umrem — umrem kmalu same žalosti, da se je moj sin potepel za ničvredno žensko! O Bog, Bog, ti...“

Janko ni poslušal konca.

Pri Pisanču so imeli letos nemirne božične praznike. Mati je zdihovala, sin je ugovarjal

trdo, odločno in se jezil, da so preložili vožnjo Slovencev v Ameriko šele na konec svečana; najrajši bi bil šel kar sam. Najbolj čudno se mu je pa zdelo, zakaj se ga ogiblje Mihec, zakaj se obrača od njega Franica. Lišpa se in diči kakor še nikoli, in — gleda po drugih. Tega ni umel Pisančev Janko.

„Snubokov čaka, snubokov! Vidiš ga — kaj bo čakala — koga?“ govorila je neki dan Spetičeva Nana, katera je navadno prav uganila take skrivnosti; Janku pa ni bilo vseč takšno pojasnilo. Postal je nekoliko koncem hleva in se zamislil. Snuboki mu niso hoteli iz spomina, in zamahnil je s pestjo, kakor da namerja komu priložiti zaušnico, pa jo je sam sebi:

„Mari misliš, da bo zastran tebe Franica brez — brez — moža! Budalo!“

Drugi dan je spravila Nana odhajaje iz Pisančeve hiše lep dar pod predpasnik.

„Če ne še nikdar, Nana, sedaj si ga zaslužila“, jo jo pohvalila Pisanka in oči so se ji zasvetile.

„Torej prav res misliš, Janko, z drugimi prodanci v tujino?“ vprašala ga je neki dan mati.

„Gotovo, mama; morda še nikoli, a sedaj vam pokažem, da nisem več otrok. Vedno sem vas imel rad, spoštoval in slušal, ali Mihec in Franica sta vam popolnoma premenila glavo. — Ne morem — ne morem in nečem drugače, ker ne maram, da bi drugi ukazovali z nami in z menoj. Tako je! Mihec je —“

„Janko, tebi je prav narejeno; kesal se boš, še zelo kesal, veš, Janko — ker tebi je narejeno; saj te vidim, veš, narejeno, da moraš za njo.“

Sin je nekaj zamrmral in se obrnil strani. Po vasi so pa o dolgih zimskih večerih razpravljali — o razmerah v Braziliji in pa — kako je mogla Zinka njemu narediti, da mora za njo. Postarni Stranci so trdili, da je to še vedno mogoče, mlajši so se spogledovali in smejali. Novi izseljenci so se jeli poslavljati; o, to je bilo veselo, lahko slovo, kakor v obljubljeni deželo. Marsikdo je nehoté nadomeščal v svojem navdušenju za nepravo tujino — navadne predpustne šeme. Gostilničarja v Strancih sta bila tega vesela; vse je teklo za gotove novce, za izkupilo nekdanjih skromnih zemljišč, gospodarskih poslopij in orodja; pili so pa mnogo. Večino prodanih posestev so zopet kupili bogati tujci; le nekaj malega so s silo in z večinoma izposojenim denarjem pridržali Stranci; med temi je največ dobil Mihec, za njim pa

Žerjalov Pepe. Ko so spravili zadnjega izseljenca srečno čez prag in z vinom namakali neljube spomine, začel je Mihec odpenjati gumbe pri jopiču:

„S prevažanjem sena v Trst smo upali obogateti — ostali so nam dolgovi; ‚Amerikancem‘ pa ostane od domov in dolgov — samo žalosten spomin. Kdor se vrne za nekaj let, spozna še vas — dasi težavno —, a nikakor ne več — gospodarjev. — Pomagaj Bog! Mi ne moremo, drugi nam nečejo . . . Kmet propada, propada . . .“

„Res je tako“, so mu pritrjevali starejši izseljenci, a mlajši so vprašali:

„Očka, kaj ste tako žalostnih besed? Vedno ste bili veseli!“

„Tako je: bil sem in bom vesel; ali sedaj, ko se moj rojstveni kraj tako naglo, tako lahko-miselno razdira, me zalivajo solze.“

Zapel je srečno najvišji gumb pod brado, plačal in odšel.

„Mož govori prav“, rekli so, gledaje za njim, „a kaj pomaga: za druge smo delali, za druge bi morali delati do smrti; vsakdo si je dolžan pomagati.“

Vrsta prepitih obrazov in vedno žejnih spremljevalcev se je pomikala iz gostilne v gostilno, kjer so v vinu utapljali neljube spomine. Pisančev Janko ni hodil z njimi. Tiste dni je dobil namreč iz Brazilije tako-le pismo: — „Danes ti sporočam, kakor sem bolna in slabotna, samo vesele novice. Tvoja mati so se torej premislili, hvala Bogu. Včeraj sem dobila od njih pismo: ‚Pridi, pridi, Zinka!‘ Te besede so me ozdravile skoro popolnoma. Za vožnjo mi ni treba pošiljati; v nekoliko tednih prislužim še toliko, kar manjka. Pisala sem tudi očetu in upam, da ne bo zadržka, če bodo le moje prsi — —“ Bilo je pomazano. „S prvim parnikom, ki odide po Veliki noči, se vrnem k vam. Natančneje v zadnjem pismu s tujih tal. Terezinka Korenikova.“

Tega se ni nadejal. Prijel se je za glavo, zamotal prste v lase in gledal veselo, živahno, kakor človek, ki je po dolgoletni, mučni boleznini nenadoma dosegel krepko zdravje. Objel bi bil ves svet. Hitel je zahvalit mater. Odhajajoči Stranci so pozdravili sosede, pozdravili Janka in se čudili, da ne gre z njimi, ko je bil vedno mož beseda. Janko se je zadovoljno smehljal, gladil obilne brke pod nosom in — umeval, zakaj se Mihec in Franica obračata od njega; snubokov pa vendar ni bilo.

(Konec.)

Čez morje.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Konec.)

VI.

Cvetoča pomlad se je naselila v pivške dobrave, kukavičji klic odmeva od brda v brdo, ptice prepevajo veselo, pletó gnezda in pitajo mladiče. Kmetič podí ž njive požrešne vrane, da mu ne pozobljejo zavlečenega semena, pastirji pa piskajo, pojó in skačejo za brzonogo živino, ki si išče sence in mirú v okrilju košatih dreves.

Bliža se pisani majnik, in dasi so že določeni dnevi, kdaj se vrne Zinka v Trst in kdaj v Strance, ni se pri Pisancu še prav nič drugega ukrenilo, kakor da pojde Janko po-njo v Trst.

„Pa svatba, mamica moja?“ vprašal je sin boječé kakor otrok.

„Za to je še čas“, izvila se je previdno mati in hitro umaknila morda še nadležnejšim vprašanjem.

Tisto jutro, ko je odšel Janko po nevesto v Trst, prismehtal se je Mihec k Pisanki:

„Povej mi no, ljuba soseda, kako pa misliš sedaj; zakaj dveh vendar — ne — bo — vzel — Bog in sveti križ!“

„Hm, kako mislim!“ začela je ona prisiljeno mirno. „Ali nima moj sin različnih Franičinih daril — gotovih dokazov, da je bil oni nezvest? Za dekle je pa vendar bolje, da ozdravi doma, kakor da bi umrlo v tujini.“

„Če bo le verjela.“

„In pa rada, boš videl. Imam pa tudi še drugih lekov, da jo odvrnem od njega; saj ni treba, da bi bil kdo preveč izbirčen: Franica nama bo gotovo pomagala; ona lahko reče to in ono — —“ Rekši mu je namignila in ga z lehtom dregnila pomežikujé pod rebra...

„Vidim, ljuba soseda, da si stvar spletla umetno in spretno.“

„Ni prehudo; a tvoja hči se mora vedno odurno vesti proti njemu, sicer je vse izgubljeno. Sosed, ali vidiš, kako moramo danes stiskati, da nas ne preženó z rodnih tal? Tudi jaz nisem marala svojega rajncega, pa sila stori vse. Ko bi bila nesla svojo doto kakemu slamo-rezcu, bi bila kmalu oba berača.“

Mihec je pritrdil z glavo in jezikom, saj je prav tista sila gonila tudi njega, da je tiščal s hčerjo k Pisancu; sam bi itak ne plaval več dolgo. Nakopičil si je z novimi zemljišči tudi novega dolga. Ono, kar je govorila Pisanka o

svojem soprogu in sebi, je pa modro preslišal, dobro vedé, da se ni zdravo pričkati z jezičnico. Ločila sta se oba v prijaznosti in zadovoljnosti.

Zvečer so zaman čakali Janka in Zinke.

Drugi dan popoldne je solnce prijazno, milo in dobrodejno ogledovalo stranske njive in ogrevalo hrbtove potečim se oratarjem. Mihec je baš stal z rovnico na rami pred hišo in strahoma opazoval, koliko je letos tujih ljudij v vasi, koliko tujih posestnikov; namenjen je bil za delavci, ko priškriplje mimo njega na motoroznih kolesih Žerjalov Pepe, sedeč na otepu slame Z dolgo brezovko je otepal par mršavih volov, s katerima je vozil od „Amerikancev“ kupljeni gnoj na novo posestvo. Zadovoljno se je zibal na ne baš preprijetno dišečem sedežu in priganjal vola, ki sta se z glavo in repom branila obadom.

„Ná, to-le mi je dal poštni Tone; rekel je, da je za Pisanko, in pa da že pride kak drug dan po groš.“ Izgovorivši mu je prav pod nos potisnil pismo, čegar zavitek je bil več kakor spodobno — zaznamovan z Žerjalovimi prsti.

Dve minuti potem, ko je Mihec oddal pismo, je Pisanka že pritekla za njim pred hišo, kjer je baš zaklepal vrata, da bi bilo varneje do večera.

„Denar, denar hoče imeti! Kje naj ga vzamem, ubožica? Denar za vožnjo v Ameriko — v Brazilijo; nje ni bilo s parnikom — —. Sedaj hoče sam po-njo. — Morda je umrla — ali šla z drugim parnikom — zamudila. — Oh, oh! — — Pa denar — denar!“

Pisanka je jokala, kakor morda ni niti po svoji materi.

Mihec je predeval rovnico z rame na ramo, sezal pod klobuk in ga sukal na desno in levo ter slednjič ukrenil tako-le:

„Ljuba soseda! Po svoji neumni pameti sem preudaril in po resničnosti razsodil: Če si mu dovolila, da se vrne ona, ne da bi slutil, kaj namerjaš s tem, moraš dovoliti tudi to, sicer je vse zaman.“

„Ali v Ameriko po-njo, ž njo tam, ž njo nazaj, kje si z glavo — in kje je pa denar!“

„Tako mislim jaz; stôri, kakor veš, da bo boljé.“

Molčala je nekaj časa in se držala s palcem za brado; molčal je pa tudi Mihec, dasi nerad, ker se mu je dozdeval njegov ukrep še najboljši.

„No, kaj?“ jo je dregnil.

„Sosed, posodi mi toliko, da mu pošljem v Trst teh tristo goldinarjev. Nekaj imam sama...“ Mihec se ni nadejal take rešitve. Nemirno je odložil motiko in zapel jopič, pa segel pod klobuk:

„Posodi — hm, to je pri nas navadna beseda; pa jaz naj ti posodim? Ne veš-li, da sem kupoval grunte? — Nimam, ljuba soseda, nimam.“

„To samo praviš, kakor vsakdo, ki neče nič dati; ti nisi brez denarja, vem.“

„Pa koliko bi rada?“

„Dvesto in še kaj čez.“

„Oho, oho! Počasi, Pisanka! Ko bi jaz imel dvesto — pa svojih, — bi šel sam v Ameriko, ha, ha!“

„Moj sin je bil že davno zrel zanjo, sedaj si še ti!“

„Tako je; pomagaj si!“

„Kako? Sin mi piše, da počaka denarja v Trstu; če ga ne dobi, ne vem, kaj ukrene. Oh, moj Bog! Vse, vse pojde v nič!“

Mihec je nekaj časa majal z glavo, potem pa šel pogledat v skrinjo, koliko ima... Pisanka je ostala pred vrati in si brisala obilne solze.

„Nič ne bo, soseda“, oglesi se skozi okno, „še sto goldinarjev nimam pod streho, ko bi bili tudi moji. — Piši mu, naj se vrne, drugače ni nič — ali — kakor hočeš!“

„Vrne? Saj ga poznaš, saj ga poznamo vsi: kar si dene v glavo, misli, da mora storiti, naj se tudi glava razleti. Njegov oče je bil ravno takšen. Pa hočeš, da bi njega izpreobrnila s pismom: še z besedo ga nisem mogla.“

„Potem — na posodo; pa kje dobiš denarje tako naglo, da mu jih pošlješ še danes?“

„Danes pojdem k župniku, jutri v Postojno; zgodi se božja volja!“

Pri tem je ostalo.

Tretji dan potem, ko je Pisanka dobila denarje in jih poslala na pošto, je prišel „poštni Tone“ ne samo po groš — dostavnico prvega pisma, ampak dobil je dva groša; drugega namreč je dobil od ravnokar dostavljenega pisma. Bilo je iz Trsta. Tone je žvižgal z grošema od hiše, Mihec in Franica pa sta Pisanki radovedno gledala preko rame, hoteča zvedeti, kaj piše. Pisanka je čitala in solze so ji kapale na list, na roko, na tla...

„Je že odšel... že na morju!...“

„Pa denar?“

„Je vzel v Trstu; saj ga po-po-znajo. — Pa ve — li — ko je — vzel. Oh, mi smo izgubljeni... Vse je zaman — vsa trudapolna leta...“

Skrbeča mati je umolknila in nemo zrla pred-se. Posušile so se ji solze, ustavile misli.

Franica si je otrla solze, poravnala lase s čela in milo pogledala ženico:

„Ali vam je slabo, mati?“

Nič odgovora; potem je ponovil Mihec:

„Če ti je slabo, te bova peljala na posteljo.“

Pisanka je ostala gluha in kakor onemogel trup se je majala med Franico in sosedom, ko sta jo spravljala v hišo.

„Vidiš, toliko si je prizadela ohraniti hišo trdno in brez dolga; kakor kleščice je držala zate, in vendar ni dosegla ničesar. Janko je bil sploh pameten, ali ta Korenikova mu je zmešala čiste račune.“ Tako je razlagal Mihec, ko sta šla klicat deklo.

„Bolje bi bilo, ko bi jo poročil že prej, če sta se imela rada.“

„Tega ti ne razumeš. Pisanka je vedno trobila isto pesem: ‚Za mojega sina morda je, za našo hišo in zame pa ni. Njen prihod bo začetek propada.‘ Taka je in taka ostane. — V sedanjih časih mora nevesta prinesiti v hišo toliko, da tudi z denarjem podpira tri ogle, sicer leti vse navzdol. Mi nismo krivi, da je tako, ali varovati se je vsakdo dolžan.“

Franica je molčé vzdihnila in v mladi glavicici se je porodil smel sklep, da bi bil Janko srečen, ko bi ona — če bi ga dobila — ne prinesla k hiši niti toliko, da bi mogla podpirati dva ogla.

Zvečer je Pisanka še vedno tako nepremično strmela na postelji kakor prej. Govorila ni, ganila se ni, jedla ni in le posamezni vzdih so označali še v njej življenje. Naslednje jutro jo je solnčna svetloba obsijala na postelji prav tako kot prejšnji dan, le vzdihovala ni več in oči so ji osteklenele...

Ljudje so vreli skupaj, križali se, molili in čudili; prišedši duhovnik pa je rekel:

„Bog ji daj luč nebeško! Naj počiva v miru!“

„Amen!“

„Smrt za mrtvoudom!“ je pojasnil navzočim, pomolil in odšel.

* * *

S posredovanjem znanih domačinov se je Janku res posrečilo dobiti v Trstu pet stotakov posojila, s katerimi je hitel kakor brez glave na parnik, ki je odhajal še tisti večer o polnoči v Brazilijo. Odgovora ali denarja od doma ni utegnil čakati. Vzdihal je kakor ženska in se ogibal ljudij kakor hudodelec. Kako, zakaj je ni? To vprašanje je reševal po noči in po dnevu. Morda je zbolela? Pa bi naznanila! Morda ji ni dovolil oče? — Ni verjetno! — Janka je nepremagljivo hrepenenje gnalo naprej, naprej... Ni se zmenil za sopotnike, za okolic, za življenje na parniku.

Prvi dan je šlo dobro. Morje je bilo mirno, vreme krasno in morski bregovi — najlepša živa slika. Drugi dan dopoldne se mu je pristudilo morje in noge so mu hotele odpovedati službo; tudi želodec — dasi ni zaužil skoro nič — se je prav vstrajno kujal. Izginile so lepe pobrežne vile, gradiči, hišice, vasi in mesta z visokimi cipresami in vitkimi palmami v širnih, bajnih vrtih. Le tam daleč v ozadju — v domovini — se je zdelo Janku, da sloni še trden rob — domače gore. Popoldne pa že ni mogel več prestati na krovu. Nebo se je temnilo, morje se je gibalo in vedno večji valovi so se zaganjali v parnik, o katerem je bil Janko živo prepričan, da se prevrne v morje. Grom je pretresal obnebje in boječi popotniki so se plaho stiskali v svoje prostore, od koder so strahoma opazovali, kaj bo. Janku so odpovedale noge, želodec je pa kar — naravnost obračal — kozolce. — Položili so ga na postelj — za pravo na polico, kakor bi dejal Janko; toda v tisti tesnobi, guganju, ropotu, trušču in smrtnem strahu se mu je zdelo kakor v živem peklu. Vendar je naposled utrujen zadremal; sanjal je, da leži doma bolan, mati in Franica sta mu popravljali odejo, katero je on spravljial s postelje . . . Vzbudivši se je zagledal ob postelji zdravnika, ki mu je ponujal neko tekočino. „Ne bom!“ je vzkliknil in se obrnil strani; zdravnik je pa pritisnil neko muho v steni, in kakor bi izrastel iz tal, se je prikazal majhen, zajeten možiček z zavihanimi rokami, kakor da je ravnokar klobasaril. Ta je prijel Janka za glavo, mu raztegnil čeljusti, kakor bi konju gledal, koliko je star — in zdravnik mu je vлил tekočine v usta. Ko je požrl, sta ga pustila in se mirno ter spodobno oddaljila kakor moža, dovršivša veledobro delo; Janko je grdo gledal za njima ter stiskal fige pod odejo, in — potem mu je bilo bolje. Naslednji dan je vstal in zlezal na krov. Nevihta je ponehala, nebo je bilo jasno, sem od severovshoda pa je vlekel prijeten hladen vetrič kot zadnji pozdrav iz domovine. Tudi Janku se je zdelo, da je ves premenjen: čvrst, vesel, prerojen, utrjen. Začel je zopet misliti na pravem koncu.

Gore na severu so izginile, na jugu in zapadu pa se je prikazoval vedno daljši rob. Janko je ugibal, kaj bi bilo. Ker je le za silo govoril nemški in ni razumel niti besedice italijanski — razven kapitana in nekoliko pomorščakov pa je bilo le malo mož, ki so umeli nemščino, — je zvedel polagoma in po mučnem prizadevanju, da so to laške gore. — Prestrašil se je misli, kaj bo z jezikom v Braziliji. Ali ne bo vsa njegova pot brezuspešna? In ko je tako opazoval laške gore, jih je nehoté primerjal z domačimi. O, kolika razlika! „Naše

gore so kakor za v praznik!“ Takšna je bila Jankova sodba. Čimdalje je bil od domovine, tem ljubša mu je bila. Ni se mu tožilo samo po domačih vrhovih in planinah, spomnil se je tudi matere, soseda Mihca in tudi — Franice. Gotovo sedaj žalujejo po njem ali pa ga celó proklinjajo, da jih je ostavil, oškodoval z novim dolgim posestvom, in čemu? — Gotovo ga že čaka doma pismo, v katerem mu naznanja Zinka, da pride z drugim parnikom — morda v nekoliko dneh . . . Ta misel se mu je dozdevala vedno resničnejša, ž njo pa vedno nujnejša — vrnitev . . .

Zopet je napregel šepavega nemškega konja, pa je šel med sopotnike pozvedovat, kje in kdaj se ustavi parnik in pa če bi ga mogel zapustiti. Sopotniki so se mu čudili in ga opozarjali na velikansko izgubo pri voznini, toda Janko tega ni hotel umeti. Sleharno uro je vstrajneje natezal oči proti jugu na nizko italijansko obal in skrbno povpraševal vsakogar, ki mu je hotel odgovoriti: „Kje je Brindisi?“ V tem mestu je namreč parnik vnovič zajemal vodo in se preskrbel s premogom; tu je stopil Janko Pisanec na suho in izdahnil prav iz srca: „Hvala bodi Gospodu Bogu! Ne boš me nosilo morje več.“ Ali te besede menda niso bile všeč nekemu človeku v pisani obleki s kozjo brado in mnogimi vrvicami po prsih. Janko je opazil, da ima ob boku nekaj, kar je bilo podobno meču. — „E, e — digo — passaporto, avè, avè, digo, e, e!“ — Janko Pisanec ni vedel, da hoče mož postaviti od njega potni list; pa tudi, ko bi ga umel, bi ga ne pokazal, ker ga ni imel. Začel se je pa sitnemu možu braniti s svojo silovito nemščino, kar je pa toliko odleglo kot prej, ko ga je vprašal zategnjeno in začudeno v slovenskem jeziku: „Kaj bi pa radi, prosim?“ — Toda mož, nadležen kakor muha, ni hotel od njega. Kazal mu je vsakovrstnih „passaportov“ in pojasnjeval z znamenji, naj tudi on pokaže svojo knjižico. Nič si nista bila bliže. Slednjič mu stražnik velí iti ž njim. Pripeljal ga je po umazanih ulicah in neprijetnem mestnem smradu v veliko hišo in po mnogih stopnicah visoko gori v malo sobico, kjer je slonel osivel gospod ob pisalni mizi, mirno vlekel iz pipe, drugi je pa pisal. Tam so se nekaj pomenili in osiveli gospod je vprašal Janka, če je „tajčar“, a Pisanec je zanikal ter popravil, da je „Slovenec“. Neverjetno je stari gospod zmajal z glavo, pomignil stražniku, pa sta odšla zopet na mestni smrad in daleč po ulici v lepo vilo —; Janko je izprva mislil, da je cerkev. Ni bilo niti na pol toliko stopnic kakor prej, in gospodje so znali vsi nemško; tudi orla je videl Janko nad vrati pred rhodom, a zdel se mu je nekoliko čuden.

Tudi gospodje so bili toliko čudni, da jima niso pustili niti nekoliko posedeti, dasi sta bila oba trudna. Šla sta zopet po ulici nazaj v drugi konec mesta. Janko je bil žejen, lačen in vroč kakor doma ob košnji. „Ko bi le vedel, kaj bi radi? Morda mislijo, da sem ušel s parnika, ali da jih mislim okrašt!“ je ugibal in brisal pot kar s celo dlanjo s čela.

Ko sta jo rezala mimo neke gostilne, se Janko ustavi in pokaže stražniku, da je žejen; toda mož ni hotel umeti prijateljskih migljajev. Janko pograbi prazno steklenico in potolče po stari kranjski navadi, a niso ga umeli. Seže v žep in pokaže srebrn goldinar; sedaj je pa šlo. Hipoma je bila pred njim steklenica črnega vina. Ali mož postave je v tem napel že vse opomine, izdril sabljo in mahnil Jankota po hrbtu.

„E, čakaj, no! Vsakdo ima usta počez; tudi ti.“ Rekši pokliče tudi policaju jedno steklenico. Sedaj je bil mir. Zmenjali so mu goldinar in dali nazaj toliko drobiža, večjih in manjših „patakonov“, da se je Pisanec čudil in prav vestno porinil polovico — nazaj. Poslej sta s stražnikom hodila nekoliko zmerneje in kmalu prišla v lično palačo, kjer je bil avstro-ogerski konzulat. Nad vrati se je košatil dvo-glavni avstrijski orel. Tudi tukaj je Janko začel lomiti nemščino, a gospodje v uradu so menda opazili, da mu ta jezik nič posebno ne služi, in neki gospod je rekel:

„Ste-li Hrvat?“

„Ne, gospod; Slovenec!“

S tem sta se pa zmenila. Dal mu je slednjič velik popisani list in pa zatrdilo: „Nikoli več brez ‚posa‘ po svetu.“ Janko je odšel; na ulici ga je vojaški pozdravil mož z vrvicami in kozjo brado — ter odšel na desno, a Janko na levo; bila sta pa oba tega vesela.

„Nekaj pokore sem že prestal za to neumnost“, je govoril Janko še tisto popoldne, ko ga je vozila železnica proti severu, proti daljnji domovini.

— — — — —
„Kako da ni pri nas še nikogar doma? Tema je že in tudi pozno.“ S temi besedami je stopil nekaj dnij pred kresom pri Mihcu na prag tuj človek v zaprašenih škornjih in z gorjačo v roki. Dekla, ki je sama v kuhinji precejala mleko večerne molže, se je ustrašila, da ji je cedilo padlo iz rok in se zataknilo daleč po kuhinji; dvoje maček, ki sta glasno mijavkaje prežali na ostanke, je stisnilo rep in zbežalo pod ognjišče. Šele potem je spoznala Janka in zbežala h gospodarju po ključ.

„Tukaj-le — ta je, mislim“, reče dekla, Janko pa prime ključ in odhiti domov.

Odpre vežo — tema in tihota; stopi v kuhinjo — vse prazno, brez ognja in vsakoršnega

znaka človeškega življenja. Pogleda v sobo — tu je bilo zaradi večjih oken svetlejšo — in vidi, da je pòd nekoliko snažnejši kakor navadno, a neki čuden duh — po svečah in kadilu in še po nečem mu ni ugajal, pa tudi materine postelje ni bilo nikjer. Na mizi je še stal križ, poleg njega dve voščenci. Janka se je lotila groza . . . „Kaj pa je tukaj, oj! . . .“ je vpil, da bi s tem sebi pregnal strah. „Ali ste vsi pomrli? Oj, oj . . .!“ Votlo je odmeval njegov glas po praznih hišnih prostorih. Segel je na okno, kjer je navadno bila luč, toda danes nič. Prižgal je torej jedno voščenco na mizi ter šel gledat nazaj v kuhinjo. Tu je luč splasila celo vojsko ščurkov, ki so se junaško poskrili pred zmagujočo svetlobo. Kuhinjska oprava je bila sicer večinoma na prejšnjem mestu, vendar je bistro oko mladeničevo opazilo neko izpremembo. To ni bilo materino delo. Srce mu je obdala tesnoba . . . „Za Boga svetega! Dekla! kje si? — Jože, ali že spiš? Mama, čujte no, mama! Tukaj sem!“

V hlevu je sivka glasno zamukala . . .

„No, vsaj nekaj glasú“, in zadovoljno se je obrnil, da bi pogledal pri živini, a na pragu ga je srečal Mihec.

„Dober večer, sosed! Ali ste še kaj živi, kaj?“

„Še nekoliko, pa ne — —.“

„Niste mislili, da bom tako hitro iz Amerike. Marsikoga pamet sreča prej kakor v Ameriki. Tako sem vesel nocoj, očka —!“

„Vesel? Kaj že veš, da —.“

„Da je bila Zinka prej doma kakor jaz. To je bila samo mladostna naglica. Mari bi jo bil počakal doma, kaj?“

Mihec se ni mogel ustaviti tolikemu viru besed in veselja.

„E, doma, doma bi bil, Janko, pa bi tvoja mati lahko — —.“

Janko se je naslonil na zid in rekel prav samosvestno:

„Pa bi moja mati lahko sedaj-le že zložno uživali svoj zasluženi kot, in nevesta bi jim —.“ Ni mogel končati, zakaj dvignil je luč bliže Mihčevemu licu in opazil solze v njegovih očeh:

„Kaj vam je, sosed?“

„Janko, ne prestraši se! Tvoja mati že uživa zaslužen plačilo v nebesih. Bog ji daj dobro!“

„Sosed, vi se šalite! Tako trdna, zdrava ženska, še nikdar nevarno bolna, pa bi —.“ Glas se mu je tresel, in ko je zopet pogledal čudni red po hiši, videl skozi odprte duri v sobi križ na mizi, se je nemirno zganil, in roka mu je omahnila.

„Uboga moja mati! Pa zastran mene!“ Opotekaje je šel za Mihcem.

Pri sosedu ga je Franica pogledala pomilovalno — prvič po dolgem presledku umet-

nega nespozumevanja — in mu segla v roko, potočivši zopet nekaj solz za pokojno sosedo. Potem mu je napravila okusno večerjo, katere se pa ni dotaknil; le vzdihoval je in klical: „Uboga moja mati!“

Zvedel je pa vse, vse — tudi zadnjo materino prevaro.

Mihec in Franica sta mu sedela nasproti, pripovedovala, kako in kaj so ukrenili o tako važnih dogodkih, in opazovala njegov zarjaveli obraz, še bolj pa nevšečno gibanje okoli njegovih ustnic. Ostro je pogledal oba, potegnil z roko dvakrat gori in doli po mizi, dasi jo je dekleta prej čisto pobrisalo, in rekel:

„Pa moja mati da bi me hotela tako speljati? To je laž, moj ljubi sosed, — laž, kakor ste se jih izmislili še več.“

Mihec je začel odpenjati telovnik:

„Kdo je pa spravil one malenkosti, ki ti jih je podarila moja hči?“

Molčal je, sosed je pa zmagovito pristavil:

„Janko! Tvoja mati ti je želela stalno srečo — stalno doma na domači grudi, s katere bi te nihče ne preganjal v Ameriko. Ti si pa z zadnjo potjo razdril vse nade. Razumeš?“

Janko je molčal, strmel v tla in siloma dušil solze, ki so mu silile na dan. Prsi, polne hvaležnih vzdihov, so se mu dvigale, kakor malemu otroku, ko se po prestani kazni vrne v materino naročje. Franica si je zakrila obraz s predpasnikom in šla strani.

„Torej Zinke ni še?“ je vprašal Janko mirno po dolgem molku.

„Nič ne vemo o nji.“

„A pismo?“

„Nikakoršnega pisma.“

„In vendar mora priti ona ali pismo v kratkem —, te dni.“

Mihec je zaspano zganil z očmi, stisnil rameni in zazdehal:

„Mogoče!“

Šla sta počivat.

Teden pozneje je prišlo pismo od — Korenikovega Franceta. Naznanil je Janku, da je Zinka nagloma umrla vsled presilnega dela in truda. Hitra pljučna bolezen jo je pobrala dva dni pred odhodom parnika iz Rio de Janeiro v Evropo. „Nekaj ti je na smrtni postelji zapustila — so sami prihranjeni denarji —, pa upamo, da jih ne boš tirjal od nas, ki smo v velikih potrebah in stiskah. Srečni vi v domovini!“ Takšen je bil sklep pisma . . .

Tiste dni potem je bila pri Mihcu Spetičeva Nana in zahtevala „božjega darú“. Janko Pisanec je sedel za vrati, da ga ni prav videla ali ga ni hotela videti, zakaj odhajaje je govorila:

„Sedaj pa bodo pri vas snuboki, kaj, Franica?“

„Hôdi strani, baba sitna!“ jo je zapodil Mihec.

Janku so bile kakor nož v srce te besede; v njem je dozorel sklep: nikoli, nikoli druge; naj le pridejo snuboki k Mihcu.

VII.

Po teh dogodkih se je že drugič bližal kresni večer.

V Strancih so že do dobra preresetali vse novice o domačih „Amerikancih“ in zopet slastno čakali novih poročil, naj bodo že iz časnikov ali pa izmišljena. — Ščip in Skončnik sta prišla nazaj ter s trdo prisluženimi novci kupila par njivic, stanujeta pa kot najemnika v nekdanjih svojih hišah. Družina jima je večinoma pomrla v Braziliji in na morju. Tudi Korenika, pravijo, bi rad prišel, pa nima po kaj. Vrnilo se je že veliko drugih, ki obečajo znanemu Gustlu s skrčeno pestjo maščevanje; Pozornika so pa zastran sleparstva že čestokrat zaprli na tujem. Ako se kdaj vrne v domovino, ga čaka še sto in sto tožb in pa obljuba, da bo vsaj doma jedenkrat prav zmenjal denarje. Sploh trdé, da čaka njega, bodi že doma ali v inozemstvu — smrt v črevljih . . .

Navzlic temu so se nekateri še družili z izseljenci sosednjih vasi ter hodili čez morje poskušat novo srečo; saj v domovini kmetič propada, propada . . .

Pri Mihcu so se zares oglašali snuboki vsakoršne kakovosti; pa vsakega so odpravili z lepa in mu samo za hrbtom našteji mogoče in dozdevne napake. Mihec je pa tožil po vzgledu starih očetov, ki bi radi gospodarstva breme zvalili na mlajše rame, da je oslavel in se postaral; v resnici pa ni mogel več brez čutne izgube zmagovati dolgov. Pisanec je tudi doživel bridko spoznanje, da ga lanska pot do Brindisija tlači ter ga bo tlačila celo življenje. Kako bi se mu prileglo nekaj stotakov!

Nekega dné je preračunal, da imata on in Mihec skupaj nezadolženega posestva za jednega dobrega posestnika, kakor so prvi v hrenoviški župniji in veliki občini.

„To sem vedel že kdaj in tudi pravil sem ti že kdaj, ha, ha!“ se je široko smejal Mihec, ko mu je Janko razložil svojo najnovejšo iznajdbo. „Vsacega nekaj je; kar je zadolženo ali preveč od rok, se prodá — in ostanejo iz dveh kosov cele hlače, ha, ha! hlače, in na take hlače se pa že lahko oženi, ha, ha! Danes treba računati z uboštvom in z nezgodami, a najbolje s tem, da gremo vsako leto s pridelki nazaj, s stroški pa naprej.“ Janko je pri kimal in gladil brke.

Ker je Pisanec dobival hrano pri Mihcu in se najrajši tam držal, sta se poslej še večkrat pogovarjala take pametne reči. Sploh so se domenili vse in si povedali vse; Franica pa ni bila še nikdar prej tako zadovoljna, cvetoča in rejena kakor to leto. Nobena jed se ji ni več zasmodila, ker je bila kolarnica čez vrt pri Pisanču prazna —.

Obletnico po smrti rajne Pisanke so sklenili slovesno praznovati.

Vsi trije so bili zgodaj pri Fari in molili za dušo blage pokojnice, za duše rajnih sorodnikov, znancev in sploh za duše v vicah; pa do sedme ure je bilo Mihcu že vsega zadosti. Njegov molek je jel vedno češče rožljati po klopi. Po končanem opravilu so se spogledali, vstali in zapustili cerkev. Mihec je stopil v župnišče poravnat račun, Franica in Janko pa k Štefanu naročit zajutrek. Kmalu se je možiček prismejljal za njima v gostilno, zakaj mladi par ga je srčno veselil. Štefan se je veselo sukalo okolu njih in povpraševal kar v jedni sapi: „Kako je kaj? — Kaj bomo? — Kako je, očka? — Kaj bomo, Francika? — In vi, na pol ‚Amerikanec‘, kaj bo treba?“

„E, umreti bo treba, to smo slišali danes v cerkvi; vendar bi pa prej radi še nekaj jedli in pili. Danes je obletnica po — sedmini.“

Štefan je kmalu prinesel sira, krače, salame, kruha, krožnikov, vilic in nožev. Hotel je tudi pogrniti, pa Franica ni pustila, češ: škoda, se prt omaže. — Ko je bil za prvi hip želodec privezan, bil bi rad vedel Pisanec:

„Za koga je bila danes tista črna maša, katero je bral gospod kapelan pred opravilom za mojo mamó.“

„Ne uganeš? Hm, hm! Za rajnico — Zinko Korenikovo; sem plačal jaz; tvoj račun je posebej.“

Janka je bilo sram: to se je spodobilo njemu. Tudi Štefan je važno sukalo brke, a na tihem se je Janku vendar zdelo dobro.

„Boš pa ti, Janko“, je pretrgal le predolgi molk očca Mihec in gledal vse tri hkrati, „boš

pa ti plačal kdaj sv. mašo za mojo — hčer, pa bo poravnano.“

„Mislite, oče Mihec, sveto mašo skupno s poroko, kaj ne?“ ga je podražil Štefan.

„Pa še bolje, ha, ha, ha!“ — Mihec se je prav sladko smejal, ker mu je Štefan tako srečno stopil na — piko.

„Ker že ni drugače, jo pa bom, no; Francika, kaj praviš?“

Deklica ga je pogledala veselo, hvaležno in ljubeznivo, ali oči ni povabila, marveč le zardela, prišla kupico in trčila — najprej z njim, potem z očetom in tudi s Štefanom, ki je v znak — sodelovanja dobil kupico.

„Vsaka bi te ne bila tako čakala, Janko“, je izpregovoril Mihec, ko se je zdahnil od prvega vznemirjenja ter jel s prerezano užigalico trebiti zobe.

„Dobro znamenje, da bo potrpežljiva žena“, je pomagal Štefan, hoteč zaslužiti odlikovanje — častnega sopivca. Janko je molčal. Spomnil se je neke druge tam za morjem; ona je še več prestala zaradi njega.

Solnce je bilo že blizu na pol dné, ko so stopali proti domu. Janko je bil sicer tudi še sedaj — kakor se spodobi — tih in molčeč, zato sta bila pa Mihec in Franica prav vesela. Črna obleka se je mehkim oblikam deklice lepo prilagala, toda rdečica v licu, vesele, razposajene žarne oči so kazale, da ni v žalni obleki danes nič preveč žalovala. Kdo ji zameri? Srce človeško ima samo jeden predal — za veselje ali žalost.

Prihajajoče in sopihajoče vsled vročine v Strance jih je videla Spetičeva Nana in govorila:

„E, Nana je uganila že marsikatero. Ko bi bila šla jaz v svete kraje, pa bi umrla tam, kjer je Korenikova.“

„Že prav, že, Nana; le pridi popoldne, sedaj ne utegnem. Ti uganeš, uganeš“, jo je vabila Franica, Mihec pa je zapenjal telovnik.

Za nekoliko let je Janko Pisanec v časti, bogastvu in dostojanstvu dosegel nekdanjega Koreniko.

Biserji.

9.

Bog dan je za delo,
Za spanje noč dal,
Kdor to preobrača,
Bo noč in dan spal.

10.

Velé, da je lisica
Navihana glavica,
Pa vendar v past zagazi,
Če le okrog se plazi.